



ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง (JUDICIAL NOTICE)

2.1 ความหมายของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

เมื่อมีคดีมาสู่ศาลๆ จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจะไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในคดี¹ และเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องเสนอข้อเท็จจริงเป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณา² อย่างไรก็ตาม หากว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็นเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ที่รู้ร่วมกันในวิญญูชนทั้งหลายแล้ว ข้อเท็จจริงนั้นก็ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนี้อาจเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้และตระหนักในข้อเท็จจริงที่แน่นอน โดยศาลรับเข้ามาได้โดยไม่ต้องพิสูจน์หรือเป็นเพราะความรู้ที่ศาลอาจได้รับการช่วยเหลือให้ได้มี อาจกล่าวได้ว่าศาลจะใช้ข้อเท็จจริงชนิดนี้เป็นอีกหนทางหนึ่งจากพยานหลักฐานที่นำมาเพราะศาลไม่จำเป็นต้องรู้น้อยกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมหรือจะสังเกตเห็นน้อยกว่า³

¹ United states v.wilson (US), pet 150.8 Led 640; ในคดีนี้กล่าวไว้ว่า ศาลจะอยู่เพียงในกระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้นผู้พิพากษาจะเห็นเพียงข้อเท็จจริงที่อยู่ใน กระบวนการพิจารณาคดี และจะต้องไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดของคดีนอกจาก ที่ปรากฏในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น

² P.B.Carter, Cases and Statutes on Evidence, second ed (London: Sweet & Maxwell, 1990), p.123.

³ Affiliated Enterprise v.waller, 40 Del 28,5 A2d 257, ในคดีนี้กล่าวว่าในการสร้างเหตุผลและตรรกะวิทยาโดยอ้างอิงจากความรู้ในข้อเท็จจริง ทั้งผู้พิพากษาและผู้ได้รับการอ้างอิงอาจใช้สามัญสำนึกของตนและไม่จำเป็นต้องหลอกลวงผู้อื่นว่าตนเองไม่รู้ในขณะที่คนอื่นรู้และเขาเหล่านั้นรู้นอกศาล

⁴ สองคดีข้างต้นอ้างอิงใน American Jurisprudence (Vol. 29), 2 ed (New York, The Lawyer Co-Operation Publishing Co. Rochester, 1967), p. 53-54.

ความหมายของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองนี้ ในปี ค.ศ. 1919 นี้ศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้เคยให้ความหมายไว้ว่า "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง คือ การละทิ้งการกระทำที่เป็นรูปแบบทางการของพยานหลักฐานที่ไม่มีความจำเป็นโดยแท้จริง" ⁴

ลอร์ด ซัมเมอร์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง คือ ข้อเท็จจริงที่ศาลสามารถเรียกเก็บเอาไว้และสร้างขึ้นจากความรู้ทั่ว ๆ ไปของศาล และจากการไต่สวนที่กระทำขึ้นโดยศาลเอง เพื่อศาลจะได้อ้างอิงข่าวสารต่างๆ ของตนได้โดยถูกต้อง" ⁵

นอกจากนั้นศาสตราจารย์ อี.เอฟ. โรเบิร์ตส์ กล่าวว่า "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองคือ ข้อเท็จจริงที่เป็นศิลปะของความคิดและวิธีปฏิบัติที่อยู่ภายในระบบกฎหมาย" โทมัส เจ. การ์ดเนอร์ ได้ให้ความหมายของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองไว้ว่า คือ การตระหนักและยอมรับความจริงที่แน่นอนของความรู้อันเป็นสามัญ โดยผู้พิพากษาและลูกขุนโดยไม่ต้องพิสูจน์เนื้อหาของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองนี้คือ ความรู้ธรรมดา ๆ ที่บางที่จะเก่าที่สุดในหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง เพราะว่าหลักเกณฑ์นี้อนุญาตให้ผู้พิพากษาและลูกขุนตระหนักในข้อเท็จจริงอันเป็นความรู้ธรรมดาที่อยู่นอกเหนือความจำเป็นในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการใช้ถ้อยคำ "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง (Judicial Notice)" มักจะมีการใช้สลับกับถ้อยคำ "ความรู้ของศาล (Judicial Knowledge)" อยู่เสมอ แต่แท้จริงแล้วหากจะดูโดยเคร่งครัดตามเหตุผลแล้วจะพบพื้นฐานที่แตกต่างกันระหว่างสองถ้อยคำนี้ กล่าวคือ Judicial Notice จะอ้างอิงถึงสิ่งที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเป็นสามัญ แต่ Judicial Knowledge จะอ้างอิงถึงสิ่งที่ศาลลงความเห็นตามความรู้โดยเหตุจากการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ ⁶ ในการขยายเหตุผลจากความหมายของ Judicial Notice จะใช้ทั้งสิ่งที่เป็น

⁴ Thomas J. Gardner, Criminal Evidence, Principles, Case and Reading 2 ed (New York Losangeles Sanfrancisco : West Publishing company, 1988), p. 65

⁵ Archbold, Miscellaneous Sources of Evidence (London : Sweet & Maxwell , 1992)

⁶ State v. Lawrence, 120 Utah 323, 234 P2d 600. American Jurisprudence (Vol. 29), p.54

Judicial Knowledge และคำว่า Common Knowledge ซึ่ง Common knowledge นี้หมายถึง ข้อเท็จจริงที่มีลักษณะรู้ร่วมกัน⁷ ที่ว่ารู้ร่วมกันมิได้หมายความว่าทุกคนไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ต้องรู้ หรือ สิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นทุกคนรู้จักกันหมด เพียงแต่มีบุคคลจำนวนมากเป็นส่วนมากได้รู้เห็นสิ่งนั้นเท่านั้น ข้อเท็จจริงที่รู้ร่วมกันนี้หมายถึงข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (notorious) ในสังคมนั้น

และยังมีอีกถ้อยคำหนึ่งคือ "ความรู้ที่ได้ในขณะนั้น" (Actual Knowledge) ข้อเท็จจริง ที่ศาลรู้อเองนี้จะไม่ถูกกำหนด หรือจำกัดจากความรู้ที่ได้ในขณะนั้นของผู้พิพากษาแต่ละท่านหากสิ่งนั้น เหมาะสมที่จะสร้างเป็น Judicial Notice โดยผู้พิพากษาอาจจะได้รับข่าวสารมาโดยตนเอง จากดุลพินิจ และข้อเท็จจริงนั้นก็ไม่ต้องมีการพิสูจน์แม้ว่าจะได้มาจากแต่ละคนก็ตาม ตามตำรา กฎหมายลักษณะพยานของไทยมีผู้ให้ความหมายของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองดังนี้

ศาสตราจารย์โอสถ โกลิน ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "คือข้อเท็จจริงซึ่งศาลรับฟังได้เอง โดยมีต้องสืบพยาน โดยเหตุที่ข้อเท็จจริงเหล่านั้นกฎหมายถือว่าศาลต้องรู้อเอง"⁸

อาจารย์พรเพชร วิชิตชลชัย ได้ให้คำจำกัดความของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป และ ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ว่า "ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปหมายถึง ข้อเท็จจริงที่โดยสภาพแล้ว บุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ บ่อมรู้อยู่ ข้อเท็จจริงบางอย่างถึงแม้ว่าจะไม่รู้กันทั่วไปแต่ก็อาจคำนวณหรือ ทราบได้เช่นนี้ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้"⁹

อาจารย์เข็มชัย ชุตินวงศ์ ให้คำจำกัดความไว้ว่า "หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อได้เอง โดยไม่ต้องสืบพยาน"¹⁰

⁷ ไพจิตร บุญพันธุ์, "ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป", บทบัญญัติ 164 (พ.ศ. ๒๕๑๒) : 173

⁸ โอสถ โกลิน, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ไทยเกษม, ๒๕๑๗), หน้า 14.

⁹ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รัชดา, ๒๕๓๖), หน้า 8-9.

¹⁰ เข็มชัย ชุตินวงศ์, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า 14.

นอกจากที่กล่าวมาแล้วท่านผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ก็มีได้ให้คำจำกัดความไว้แต่จะอธิบายลักษณะของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองโดยอาจจะเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จากความหมายที่ได้รับมาทั้งจากต่างประเทศและของไทยจะพบว่า มีลักษณะที่ตรงกันดังนั้นจึงอาจให้ความหมายของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองได้ว่า "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง คือข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่ศาลโดยศาลรับรู้เองภายในเขตอำนาจของศาลโดยคู่ความไม่ต้องนำสืบหรือพิสูจน์ เพราะ เป็นสิ่งที่รู้กันอย่างแพร่หลายหรืออาจเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้ประจักษ์ในความถูกต้องได้ โดยมีหลักฐานยืนยันและมีใช้ความรู้ส่วนตัวของศาลเกี่ยวกับคดีนั้น ๆ "

2.2 แนวความคิดของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

2.2.1 แนวความคิดของข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีของศาลในการรับฟังข้อเท็จจริงใด โดยปกติแล้วศาลหาอาจทำได้ตามอำเภอใจไม่ แต่จะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามกฎหมายเกณฑ์ที่กฎหมายวางไว้ ข้อเท็จจริงนั้นจะต้องเสนอโดยคู่ความตามวิธีการและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะการฟังข้อเท็จจริงของศาลในการวินิจฉัยคดีซึ่งเกี่ยวกับชีวิต, เสรีภาพ, ทรัพย์สินของประชาชนนั้นจะต้องมีการถ่วงถ่วงกันมาโดยรอบคอบมิให้มีการผิดพลาดเพราะจะทำให้เสียหายต่อความยุติธรรมและจะกระทบกระเทือนถึงความสงบสุขของบ้านเมือง ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วศาลจะนำข้อเท็จจริงมาตัดสินคดีได้เฉพาะแต่ข้อเท็จจริงที่เข้าสู่สำนวนความแล้ว กล่าวคือ ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากคำเบิกความของพยานที่ศาลได้บันทึกไว้ในสำนวนและถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากพยานเอกสาร พยานวัตถุ ก็ต้องมีการอ้างและนำสืบพยานหลักฐานนั้นเข้ามาในสำนวนโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วเท่านั้น

แต่ในบางสถานการณ์ศาลอาจจะค้นหาข้อเท็จจริงได้เองโดยเป็นการยกเว้นจากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือศาลอาจไม่ยอมรับพยานหลักฐานบางประเภท เนื่องจากความไม่น่าเชื่อถือในตัวพยานหลักฐานนั้นเองหรือมีพฤติการณ์บางอย่างที่คู่ความกระทำลงไปอันอาจเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สุจริตของคู่ความนั้น ยกตัวอย่างถึงข้อสันนิษฐานและคำรับและในบางครั้งข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบนั้น เป็นสิ่งที่รู้กันอยู่โดยทั่วไปหรือไม่อาจโต้แย้งได้ในความถูกต้องหากให้สืบพยานหลักฐานไปก็จะเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายของคู่ความสูญสิ้นเวลาโดยใช่เหตุ จึงเป็นสิ่งที่ควรรู้ให้ศาลรู้เองโดยไม่ต้องสืบพยานในเรื่องนั้น ๆ อันเป็นที่มาของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองและแนวความคิดที่ให้ศาลใช้ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ก็เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เพราะหากเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ในความถูกต้องแล้วย่อมไม่ทำให้เกิดการผิดพลาดในการนำมาใช้ในการวินิจฉัยคดีได้

2.2.2 แนวความคิดของสังคมวิทยากฎหมาย

แนวความคิดนี้เป็นผลให้มีการพัฒนาขยายหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองออกไปอย่างมาก ซึ่งพัฒนาจากแนวความคิดของโรสโค ปาวนด์ (Roscoe Pound)¹¹ ซึ่งมีแนวความคิดว่านักนิติศาสตร์ ควรจะมีภาระสำคัญอยู่ 6 ประการคือ

1. ศึกษาถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงของสถาบันทางกฎหมายและทฤษฎีกฎหมาย
2. ศึกษาเชิงสังคมวิทยาในเรื่องการตระเตรียมการนิติบัญญัติโดยเฉพาะการนิติบัญญัติเปรียบเทียบ
3. ศึกษาถึงเครื่องมือหรือกลไกที่จะทำให้หลักเกณฑ์ของกฎหมายทรงประสิทธิภาพโดยถือว่า "ความมีชีวิตของกฎหมายปรากฏอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย" (the life of law is in its enforcement)
4. ศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายเชิงสังคมวิทยา เพื่อพิจารณาว่าทฤษฎีกฎหมายต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ประการใดในอดีต
5. สนับสนุนให้มีการตัดสินใจบุคคลอย่างมีเหตุผลและยุติธรรม ซึ่งมักมีการอ้าง "ความแน่นอน (certainty) เข้าแทนที่มากไป"
6. พยายามทำให้กฎหมายบรรลุจุดมุ่งหมายมากขึ้น¹²

หลักเกณฑ์ดังกล่าวของปาวนด์โดยเฉพาะประการที่ 3 และประการที่ 5 ก่อให้เกิดการตื่นตัวอย่างมากสำหรับกฎหมายโดยปลุกมโนธรรมของนักกฎหมายจำนวนไม่น้อยให้ต้องหันมาสนใจปัญหาสังคมในระดับที่กว้างขึ้น มิใช่หมกมุ่นกับการเล่นถ้อยคำสำนวนของตัวบทกฎหมายเหมือน

¹¹ Gail S. Perry and Gary B. Melton. "Precedential Value of Judicial Notice of Social Facts : Parham as an Example." Journal of Family Law, 22 (1983-84): 639.

¹² Roscoe Pound , " The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudences". Harvard Law Review. 25 (1912) : 514-16.

อย่างเช่น เดิม และตั้งแต่ ค.ศ. 1920 ซึ่งพาวนด์ได้เสนอแนวความคิดเป็นต้นมา ผู้พิพากษาก็ได้ เปิดสายตาออกมองความเป็นจริงทางสังคม และ เริ่มต้นที่จะยอมรับวิทยาศาสตร์ทางสังคม (Social Sciences) ¹³ มากขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง และวิทยาศาสตร์ทางสังคม

ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองเป็นแนวปฏิบัติของศาลในการรับข้อเท็จจริงทางสังคมเข้าสู่ขอบเขตการค้นหาข้อเท็จจริงทางกฎหมายซึ่งเป็นการยอมรับและตระหนักในคุณค่าของข้อเท็จจริงบางอย่างที่แน่นอนโดยไม่จำเป็นต้องนำพยานหลักฐานเข้ามาพิสูจน์ โดยศาลจะนำเข้ามาแทนที่กฎของพยานหลักฐานเป็นครั้งคราว ดังเช่น อาจจะเป็นสิ่งที่ยกเว้นหลักของพยานบอกเล่า (hearsays) โดยศาลจะรับข่าวสารจากคำบอกเล่าของบุคคลอื่นหรือจากตำราต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นการยกเว้นหลักของการถามค้าน (cross - examinations) เพราะคู่ความจะไม่มีโอกาสถามค้านได้เลย หลักเกณฑ์ของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองมาจากแนวความคิดที่เท่าเทียมกันระหว่างประสิทธิภาพของศาลในการใช้ดุลพินิจ และความต้องการของคู่ความในการควบคุมพยานหลักฐานตามระบบพยานปรปักษ์ (Adversary System)¹⁴ ซึ่งนำไปสู่การให้ศาลใช้ดุลพินิจรับรู้พยานหลักฐานบางอย่างได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ในรายละเอียด ดุลพินิจของศาลในระยะเริ่มต้นนั้นจะไม่ใช่อิสระในการรับรู้ข่าวสารใด ๆ มากนักเพราะถูกจำกัดจากหลักเกณฑ์ของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง ดังคำกล่าวของ เจอร์รามี เบนแธม (Jeremy Bentham) ซึ่งกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า "มีอะไรบ้างในคดีที่ผู้พิพากษาจะใช้ความรู้ของตนเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงได้" และเขาเองก็ได้ตอบว่า "เมื่อข้อเท็จจริงนั้นรู้กัน" อย่างแพร่หลายและกำหนดเป็นพิเศษในการพิสูจน์"¹⁵

¹³ *ibid*, P.639

¹⁴ Gail S. Perry, Gary B. Melton, "Precedential Value of Judicial Notice of Social Facts". *Journal of Family Law*. 22 (1983-84) : 638.

¹⁵ Jeremy Bentham, *A Treatise on Judicial Evidence* 46 (M.Dumont ed, 1825), p.46

ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันแพร่หลาย (Notoriety Facts) เป็นเสมือนจุดศูนย์กลางของการใช้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองซึ่งยังคงอยู่บนหลักของการ "รู้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง (known to be true)"¹⁶ โดยศาลหรือโดยทุก ๆ คน แต่โดยที่การจะรู้โดยทุก ๆ คนนั้นเป็นสิ่งที่ยากจะพิสูจน์หรือทดสอบให้เห็นได้ ดังนั้นมาตรฐานของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในระยะแรกจึงเปลี่ยนเป็น "เนื้อหาที่คุ้นเคยของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ (matters familiar to the majority of mankind)" หรือเป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป (common knowledge test) ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปนี้ครั้งหนึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองที่จะไม่อนุญาตให้เสนอพยานหลักฐาน คัดค้านเพราะพยานหลักฐานที่รับเข้ามานั้นจะเป็นสิ่งที่คัดค้านข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่แพร่หลายซึ่งคนทั่วไปย่อมทราบว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดังนั้นการจะเสนอพยานหลักฐานเข้ามาคัดค้านจึงไม่อาจเป็นไปได้

ต่อมาขอบเขตของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป ได้ขยายผลออกไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารโทรคมนาคมที่ก้าวหน้าขึ้นอย่างมากทำให้การรับรู้ข่าวสารของประชาชนได้มีเพิ่มขึ้น หลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองก็ได้ขยายออกไปควบคู่กัน ตลอดทั้งความแน่นอนในการใช้หลักเกณฑ์ในมาตรฐานเดิมก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยโดยขยายขอบเขตจากหลักของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป ไปสู่การที่ "พร้อมจะพิสูจน์โดยแน่นอน (readily verifiable certainty)"¹⁷ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติในศาลที่อนุญาตให้คู่ความเสนอพยานหลักฐานโต้แย้งข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองได้ ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองจึงได้เปลี่ยนแปลงจากข้อเท็จจริงที่ไม่อาจเกิดปัญหาโต้แย้ง เพราะเป็นสิ่งที่บุคคลทั้งหลายรู้ไปสู่สิ่งที่บุคคลทั้งหลายไม่คุ้นเคย แต่สามารถพิสูจน์ได้โดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูล (sources) ที่เชื่อถือได้ เช่น สารานุกรมและตำราของผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ และสิ่งที่เป็นเรื่องที่พร้อมจะพิสูจน์ได้โดยแน่นอนนี้ จะประกอบไปกับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้โดยไม่แตกต่างกันในรายละเอียดของข้อเท็จจริง แนวความคิดดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของระบบกฎหมายไปในแนวทางที่เหมาะสมของความก้าวหน้าของโลก มูลเหตุที่ได้มีการขยายหลักเกณฑ์ของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองออกไปนี้ เริ่มต้นเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 นี้ จากการพัฒนาของ รอสโค พาวนด์ จากแนวความคิดทางสังคมวิทยากฎหมาย (Sociological Jurisprudence)

¹⁶ Ricoud v. American Metal Co., 246 U.S. 304, 308-09 (1918)

¹⁷ Charles Tilford McCormic "Judicial Notice". Vanderbilt Law Review. 259 (1951)

ซึ่งแนวความคิดนี้จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมกับกฎหมายเพราะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในสหรัฐอเมริกาในยุคนี้ในด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจอันไพศาลไม่เพียงแต่จะผลักดันให้อเมริกาเคลื่อนเข้าสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจที่สำคัญยังนำมาซึ่งความตึงเครียดและความขัดแย้งด้านต่าง ๆ ในสังคมอย่างมากมาอีกด้วย ซึ่งก่อนศตวรรษที่ 20 ระบบทางปรัชญากฎหมายของอเมริกายังอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของแนวความคิดแบบเสรีนิยมทางกฎหมายซึ่งไม่สนับสนุนให้รัฐใช้กลไกทางกฎหมายเข้าไปแทรกแซงเรื่องทางเศรษฐกิจหรือสังคมหากจำเป็นให้แทรกแซงแต่น้อยที่สุด แต่เมื่อสภาพสังคมซับซ้อนขึ้น รอสโค พาวนด์ จึงเห็นว่านักกฎหมายควรจะก้าวเข้าสู่โลกแห่งความเป็นจริงแทนที่จะหมกมุ่นอยู่กับการถกเถียงเชิงนามธรรมในปรัชญากฎหมายเท่านั้น¹⁸ เพราะความมีชีวิตของกฎหมายปรากฏอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย หลังจากแนวความคิดนี้เผยแพร่ออกไปแล้วผู้พิพากษา ในสหรัฐอเมริกาก็ได้เปลี่ยนแปลงจากการบังคับใช้กฎหมายตามตัวบทกฎหมายจึงได้หันมามองดูข้อเท็จจริงทางสังคมเพื่อใช้กฎหมายให้ถูกต้องตามความต้องการของสังคม¹⁹ การใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองก็ได้เปลี่ยนจากข้อจำกัดของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ มาเป็นการใช้ข้อเท็จจริงอื่น ๆ ทางสังคมแม้จะไม่รู้จักกันทั่วไปแต่สามารถพิสูจน์โดยแสดงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ซึ่งเป็นการพัฒนาอีกขั้นหนึ่งของหลักข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

การเกิดขึ้นของการใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมในระบบกฎหมายได้เพิ่มบทบาทให้แก่ผู้พิพากษาในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในกระบวนการใช้ดุลพินิจ และได้แสดงบทบาทเป็นครั้งแรกในคดีตัดสินโดยผู้พิพากษา Louis D. Brandeis ในคดี Muller v. Oregon²⁰ โดยมีการใช้

¹⁸ Roscoe Pound, "The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence", Harvard Law Review, 25 (1912) : 514-516.

¹⁹ แนวความคิด Laissez - Faire นี้มีผู้เห็นว่าทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในส่วนของ Legislative Facts ไม่พัฒนามากกว่าที่เป็นจริงดู Peggy C. Davis, "There is a Book out... An Analysis of Judicial Absorption of Legislative Facts", Harvard Law Review, 100 (1987) : 1603

¹⁹ Gail S. Perry, Gary B. Melton, "Precedential Value of Judicial Notice of Social Facts." Journal of Family Law, 22 (1983-84) : 639

²⁰ Ibid, p. 640-641

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในทางสังคม โดยใช้ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สังคมให้ความคิดเห็น ถึงกรณีความเป็นอันตรายของผู้หญิงจากการทำงานในโรงงานโดยระยะเวลาอันยาวนาน โดยศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้ใช้อ่านาจารย์ข้อเท็จจริงจากสภาพโครงสร้างของร่างกายผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นอันตรายจากการทำงาน ดังนั้นการจะปฏิบัติหน้าที่ของผู้หญิงหลังจากนั้นจึงต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการก่อน การแสดงตัวเป็นครั้งแรกของข้อสรุปของแบรนไดซ์ (Brandeis Brief) เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างอันเป็นหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง แม้ว่าข่าวสารที่มาสู่ศาลจะเป็นสิ่งที่เสนอโดยคู่ความ แต่นั่นก็ไม่ใช่สิ่งที่เคร่งครัดของกฎข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองตามหลักของพยานหลักฐาน ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองจึงเป็นทฤษฎีของกฎหมายที่อนุญาตให้ข่าวสารมาสู่กระบวนการของศาลได้แม้ว่าจะมีโอกาสโต้แย้งจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม

ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองก็ได้ก้าวหน้าขึ้นอีกขั้นหนึ่งโดยเป็นข้อเท็จจริงที่แม้จะไม่ใช่ที่รู้จักกันทั่วไป และอาจถูกโต้แย้งได้และไม่อาจแสดงให้เห็นโดยประจักษ์ในความถูกต้องจากข้อสรุปของแบรนไดซ์ได้นำไปสู่การรวมกันของข้อเท็จจริง และคำพิพากษาที่โต้แย้งได้ (hotly disputed mixtures of facts and judgement) เพราะข้อเท็จจริงทางสังคมอาจเกิดขึ้นมาจากข้อเท็จจริงที่รู้จักกันทั่วไป หรือน้อยกว่านั้น และอาจถูกโต้แย้งได้เพราะเป็นธรรมชาติที่ไม่แน่นอนของสิ่งที่เรียกกันว่าสังคม

หลักเกณฑ์ของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองเริ่มต้นจากหลักของข้อเท็จจริงที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้จนกระทั่งได้รับข้อมูลพิเศษของกฎหมาย (extra-legal sources) ซึ่งมีการอ้างอิงสังคมเพิ่มขึ้นและการเปลี่ยนแปลงใหญ่จากหลักของแบรนไดซ์ อาจทำให้ดูเหมือนข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบอื่น

แต่แท้จริงแล้วเป็นการเกิดขึ้นของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองของข้อเท็จจริงทางสังคม ซึ่งหากจะดูจากบทบัญญัติที่เป็นหลักใหญ่ของสหรัฐอเมริกาคือ Federal Rules of Evidence จะเห็นอย่างเด่นชัดว่าจำกัดข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองไว้เฉพาะข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา (Adjudicative Facts) และข้อเท็จจริงจากคดี (Case Facts)²¹ แต่ก็ได้ยอมรับความสำคัญ

²¹ Federal Rules of Evidence Rules 201(a)

ของความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมจากการสร้างกฎดังกล่าวขึ้นมา²² ซึ่งเป็นผลให้แม้จะยกเว้นไม่บัญญัติให้ใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมหรือข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง (Legislative Facts) แต่ศาลก็ยังคงใช้กันอย่างมั่งคั่งและอิสระ ในการใช้ข้อเท็จจริงทางสังคม

²² Federal Rules of Evidence มาตรา 201(a) Advisory Committee Note, From, Eric D.Green , Charles R.Nesson. Federal Rules of Evidence (Little Brown and Company, 1984), p.24-27

ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา หรือ Adjudicative Facts และข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมายหรือ Legislative Facts เป็นถ้อยคำที่ศาสตราจารย์เคนเนธ คัทล์ เดวิส แห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัส เป็นผู้สร้างขึ้นหลังจากที่ได้ศึกษาถึงข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองมาเป็นเวลานาน โดยได้ให้ความหมายของข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคู่ความในคดี เป็นปัญหาที่ศาลจะต้องวินิจฉัยโดยพยานหลักฐาน เช่น ปัญหาว่าใคร, ทำอะไร, ที่ไหน, เมื่อไร อย่างไร ฯลฯ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลจะต้องวินิจฉัยโดยอาศัยพยานหลักฐานที่คู่ความในคดีจะต้องนำสืบในศาล ข้อเท็จจริงเหล่านี้หากมีส่วนใดที่ศาลสามารถรับรู้ได้เองโดยอาศัยหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองก็สามารถหยิบยกขึ้นมาได้เอง

ส่วนข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย คือ ข้อเท็จจริงที่เป็นที่มาหรือเป็นวัตถุประสงค์ของตัวกฎหมายว่ามีความมุ่งหมายเช่นใดซึ่งศาลสามารถค้นหาได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น รายงานอภิปรายของรัฐสภา หรืออาจจะเป็นจุดมุ่งหมายในทางกว้างของกฎหมาย คือ หลักของความเป็นธรรมที่มีอยู่ในกฎหมาย ซึ่งศาลในระบบคอมมอนลอว์สามารถจะนำสิ่งเหล่านี้เข้ามาสู่การวินิจฉัยคดีโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองเพราะศาล นอกจากจะมีหน้าที่ค้นหาความจริงแล้วยังมีอีกหน้าที่ คือ หน้าที่สร้างสรรค์สังคม การใช้ข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมายของศาล จะแสดงออกให้เห็นจากคำพิพากษา ซึ่งศาลนำข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายมาวินิจฉัยคดีซึ่งทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมในกรณีที่ไม่มียุติบัญญัติไว้โดยตรงศาลในระบบคอมมอนลอว์ก็สามารถนำเข้ามาให้เป็นหลักของกฎหมายโดยถือว่าเป็นการสร้างกฎหมาย (judge made law) ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานแก่คดีหลัง ๆ ต่อไป ข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมายนี้จะถือเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริงทางสังคมหรือ Social Facts เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในกฎหมายล้วนแต่เป็นส่วนหนึ่งที่มีเพื่อจัดระเบียบของสังคม

ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง นอกจากจะทำหน้าที่ในการช่วยเหลือให้ศาลค้นหาความจริงแล้ว เมื่อศาลต้องการจะประกาศนโยบาย (policy-pronouncing) หรือว่าตีความกฎหมาย ซึ่งอาจแยกหน้าที่ของศาลออกได้เป็นการค้นหาความจริง และการสร้างนโยบายเรียกได้ว่าเป็นลักษณะสองประการของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง ข้อเท็จจริงที่ใช้ทำหน้าที่ค้นหาความจริงเรียกว่าข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา และหน้าที่ในการประกาศนโยบายจะใช้ข้อเท็จจริงที่เรียกว่า ข้อเท็จจริงทางสังคมหรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ข้อเท็จจริงทางกฎหมาย ศาลได้ยอมรับมานานในการค้นหา นโยบายจะต้องได้รับข้อเท็จจริงทางสังคม แม้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอพยานหลักฐานกันนั้นจะไม่เกี่ยวกับประเด็นของนโยบายก็ตาม

การใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมจากคดี Parham v. J.R.²³

คดี Parham v. J.R. เป็นคดีที่มีชื่อเสียงมากเพราะศาลสูงสุดของสหรัฐ (Federal Supreme Court) ได้วินิจฉัยโดยใช้ข้อเท็จจริงทางสังคม ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอื่น ๆ นอกสำนวนมาใช้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง โดยศาลสูงสุดของสหรัฐได้วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญไม่อนุญาตให้เนติบัณฑิตยสภาของแต่ละมลรัฐอนุญาตให้ผู้ปกครองลงโทษผู้เยาว์ในการปกครองได้โดยสมัครใจ ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อจิตใจ เพราะรัฐธรรมนูญได้อนุญาตให้ลงโทษได้เพียงร่างกาย ประเด็นของคำพิพากษานี้อยู่ที่ รัฐธรรมนูญของมลรัฐจอร์เจียได้บัญญัติอนุญาตให้ผู้ปกครองหรือบิดามารดาลงโทษผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในการปกครองทางจิตใจได้โดยไม่ต้องฟังคำคัดค้าน ศาลสูงสุดของสหรัฐได้วินิจฉัยกลับคำพิพากษาของศาลมลฑล (District Court) โดยวินิจฉัยว่ากระบวนการระบบศุภนิติธรรม (Due Process) ได้อนุญาตไว้โดยคำนึงถึง (1) เป็นกฎและการผูกมัดผู้ปกครองที่จะต้องกระทำเพื่อเด็ก (2) เป็นการผูกมัดมลรัฐให้ทำงานโดยคำนึงถึงสุขภาพจิตและผลประโยชน์ของเด็ก (3) การใช้ดุลพินิจลงโทษที่ผิดจะทำให้ฝังจิตตัวของเด็กตลอดไป

²³ คดี 442 U.S. 584 (1979) อ้างใน Gail S.Perry and Garry B.Melton. "Precedential Value of Judicial Notice of Social Facts". Journal of Family Law. 22 (1983-84) : 633-676.

Parham ได้คัดค้านโดยอ้างหลักฐานถึงธรรมเนียมที่ปฏิบัติมานานถึงสิทธิในครอบครัวระหว่างสิทธิของแต่ละคนและของมลรัฐซึ่งได้ปฏิบัติมานานกว่า 10 ปี ที่ผู้ปกครองมีอิสระในการทำโทษผู้เยาว์ที่อยู่ในความปกครองได้ ศาลสูงสุดของสหรัฐอ้างถึงความมีเมตตาากรุณาของบุคคลในครอบครัวเดียวกันและความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางแพทย์ในการวินิจฉัยขยายกระบวนการศุภนิติธรรม เพื่อคุ้มครองผู้เยาว์และจิตใจที่อาจได้รับความกระทบกระเทือนในภายหน้า ศาลสูงสุดของสหรัฐได้วินิจฉัยว่าการอนุญาตให้ลงโทษทางร่างกายคือกระบวนการศุภนิติธรรม ที่ใช้ตรวจสอบดุลพินิจของผู้ปกครองที่ลงโทษผู้เยาว์ทางจิตใจโดยจะต้องฟังเหตุผลของผู้เยาว์ก่อนจะลงโทษ ซึ่งศาลได้วินิจฉัย เพื่อป้องกันการลงโทษผู้เยาว์โดยไม่จำเป็นอันเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญ เพราะผู้ปกครองจะลงโทษได้เพียงให้ผู้เยาว์รู้สึกและอยู่ในกรอบของระเบียบวินัยเท่านั้น

หลักเกณฑ์ที่ศาลสูงสุดของสหรัฐได้สร้างในคดีของ Parham นี้ เป็นการปล่อยให้ศาลเป็นอิสระในการนำข้อเท็จจริงทางสังคมมาใช้ในการวินิจฉัยคดี โดยถือเป็นอำนาจหนึ่งจากหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง ที่ศาลสามารถใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมที่อยู่นอกสำนวนได้²⁴ และคดีนี้มีความสำคัญ เพราะเป็นการวินิจฉัยโดยศาลสูงสุดของสหรัฐ อันจะเป็นคดีตัวอย่างให้ศาลอื่น ๆ ในสหรัฐอเมริกานำข้อเท็จจริงทางสังคมมาใช้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองตามหลัก Precedent หรือการใช้คำพิพากษาที่มีอยู่ก่อนเป็นเสมือนกฎหมาย คดีนี้วินิจฉัยโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเบอร์เกอร์ (Chief Justice Burger) ซึ่งใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมให้เกิดหน้าที่แก่สังคมของชาวอเมริกัน และทำให้เกิดรูปแบบของกระบวนการพิจารณาของศาลในการใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมต่อมา

2.3 ประวัติและความเป็นมาของการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

อำนาจหน้าที่ของศาลในการยอมรับข้อเท็จจริงที่มีต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานนี้มีปรากฏโดยชัดแจ้งในหลักเกณฑ์ของกฎหมายแพ่งและกฎหมายศาสนา (Civil and Canon Law)²⁵

²⁴ Gail S.Perry and Gary B.Melton."Precedential Value of Judicial Notice of Social Facts." Journal of Family Law. 22 (1983-84) : 645

²⁵ ส่วนของประวัติและความเป็นมาของการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง รวมทั้งคดีต่าง ๆ ที่อ้างอิงในส่วนนี้เรียบเรียงบางส่วนจาก James B.Thayer."Judicial Notice and the Law of Evidence. " Harvard Laws Review" 7 (February 1890) : 286

ในยุคคลกลาง ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ เองนี้คือหลักที่ให้อำนาจศาลในการพิจารณา พยานหลักฐานโดยอิสระ และหลักในการจำกัดขอบเขตอำนาจของศาลเพื่อคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้มีการใช้ในศาลของประเทศอังกฤษ โดยอาจแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ที่มีตัวอย่างคดีแสดงให้เห็นปรากฏดังนี้คือ

1. คดีที่เนื้อหาสัมพันธ์กับกระบวนการพิจารณาหรือส่วนรวมความ คือการแสดงให้เห็นถึง อำนาจหน้าที่ของศาลในส่วนของความรู้ในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับข้อพิพาทที่นำมาสู่ศาล

ใน ค.ศ.1332-3²⁶ ใน *Giare impedit* , เจ้าคณะและคณะสงฆ์แห่ง โบสถ์เซนต์ปีเตอร์ แห่งยอร์ก (St.Peter's at York) เจ้าคณะได้หายสาบสูญไป คณะกรรมการ ได้กล่าวไว้เขาตายไปแล้วดังนั้นศาลจึงเห็นว่าผู้ที่ตายไปแล้วย่อมไม่อาจมีคำพิพากษากระทำต่อเขา ได้ และเป็นสิ่งที่รู้กันทั่วไปว่าเขาตายไปแล้ว เมื่อเขาตายไปแล้ว หมาย(writ) ก็ต้องระงับไป แต่ขณะนั้นหมายยังไม่ถูกระงับโดยคำพิพากษาแต่โจทก์ได้สละสิทธิในหมายนั้นเพราะ เขาทราบว่าเจ้า คณะตายไปแล้ว

ใน ค.ศ.1456²⁷ ใน *Guare impedit* , ได้มีการประกาศความสัมพันธ์กับ โบสถ์แห่งเวลส์ หมายได้ออกโดยท้องถิ่นแห่งเฮียร์ฟอร์ด (County of Hereford) โดยโจทก์ ไม่ได้กล่าวว่าไว้หมายว่าเฮียร์ฟอร์ดอยู่ติดกับเวลส์และกฎหมายบังคับให้คำฟ้องจะใช้ได้ได้ประเทศ ที่อยู่ประชิดติดกัน แต่ศาลก็ยืนยันว่าโจทก์ได้มุ่งหมายที่จะยืนยันเบื้องต้น (prima facie) แล้ว ว่าเฮียร์ฟอร์ดอยู่ติดกับเวลส์จนกว่าจำเลยจะได้คัดค้าน

ใน ค.ศ.1552-3²⁸ ในคดีนี้เป็นคดีเรียกหนี้สินโดยจำเลยคัดค้านว่าได้มีการ แสดงบทมาตราผิดเป็น 32 H.V111., ในขณะที่ถูกต้องจะต้องเป็น 33 H.V111. โจทก์ได้โต้แย้ง ว่าผู้พิพากษาที่มีความรู้เป็นส่วนตัวและมีความรู้เฉพาะ (*un pryuate scyence atum iudyciall scyence*) และเมื่อมีความรู้เป็นส่วนตัวแล้วก็สมควรตัดสินคดีนี้ เมื่อผู้พิพากษาทราบว่าบท

²⁶ Y.B. 7ED. 111.4.7

²⁷ Y.B. 35 11.V1.30,35.

²⁸ Partridge V.Starngge, Plow,77, 83-84

คดีนี้ได้ตีพิมพ์ในฝรั่งเศสและได้แปลเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกใน ค.ศ.1761



บัญญัติที่ถูกต้อง เป็นเช่นไรศาลก็สามารถยกเลิกมาตราที่ผิด และแก้ไขใหม่ได้โดยศาลให้เหตุผลว่า "เพราะบทบัญญัติทั่วไปและขยายแก่ทุก ๆ คนซึ่งอยู่ใต้บารมีของกษัตริย์และกระบวนการยุติธรรมก็จะต้องยอมรับในหลักการนี้"

ใน ค.ศ. 1611²⁹ มีคำสั่งให้จับกุมผู้ถูกกล่าวหาที่ลอนดอนในวันที่ 18 พฤศจิกายน "ระหว่างเวลาห้าถึงหกนาฬิกาก่อนเที่ยง มันเป็นคำสั่งให้จับกุมที่ผิดกฎหมายเพราะ เป็นเวลากลางคืน - หลังจากพระอาทิตย์ตกดินแล้วซึ่งศาลก็ได้ยุติปัญหาดังกล่าวโดยเห็นว่าความจริงแล้วระหว่างเวลาดังกล่าวเป็นเวลากลางคืน"

การเพิ่มขึ้นของคดีที่มาสู่ศาลโดยเป็นรายละเอียดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ เรื่องศาลจะวินิจฉัยเฉพาะคดีที่ใช้ภาษาในประเทศเท่านั้น ในคดีหมิ่นประมาทได้มีการย้ายการพิจารณาจากศาลประชาชนและศาลศาสนา (popular and ecclesiastical courts) มายังศาลกษัตริย์ (King's Courts) ในระหว่างศตวรรษที่ 16 ถึง ศตวรรษที่ 17 ดังเช่นใน ค.ศ. 1615-16³⁰ ได้มีผู้กล่าวหาว่าผู้ลักลอบขโมยกระเบื้องหลังคาบ้านตนไปจำนวนหนึ่งร้อยแผ่นและผู้ฟ้องคดีได้กล่าวถ้อยคำที่ชัดเจนว่า "le usual phrase del paies" ลอร์ดค็อก (Coke, CJ) ได้ให้คำตอบว่า "เราไม่สามารถรับรู้มันได้และฉันไม่รู้ว่ามันเป็นถ้อยคำที่ใช้ในประเทศหรือไม่ มันเหมือนกับเราไม่รู้ถึงถ้อยคำ สำหรับมันเป็นการปราศจากข้อสงสัยว่าไม่อาจดำเนินคดีได้หากใช้ภาษาเช่นนี้"

ในปี ค.ศ. 1616 โจทก์ได้กลับมาฟ้องคดีอีกและกล่าวว่า "ceo set un usual phrase, come enle scripture, fetch me a kidd from the flock" ผู้พิพากษาคอดเคอร์ริจได้กล่าวว่า "มันไม่แน่นอนว่าจะกระทำอย่างไรและจึงไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาได้อีกทั้งคำฟ้องและคำพิพากษายังก่อให้เกิดผลทางลบแก่ตัวโจทก์เองด้วย"

²⁹ Mackalley's Case, 9 co.65 a,67; ib.62

³⁰ White v.Brought, 1 ralle,286

ค.ศ. 1828³¹ มีการคัดค้านกฎหมายตามหลักเอควิตี้ (Equity) ที่กล่าวอ้างว่ารัฐบาลของประเทศอังกฤษได้ยอมรับความเป็นอิสระทางสหพันธรัฐอเมริกาใต้ รองประธานศาลสูงสุดได้สร้างข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องจากข่าวสารที่ได้รับมาจากสำนักงานต่างชาติ และเขาได้ปฏิเสธที่จะวินิจฉัยว่าอะไรคือความรู้ที่ศาลอ้างว่าเป็นสิ่งผิดพลาดและรับมาคัดค้านความถูกต้อง

2. เป็นเรื่องคดีที่มีความสัมพันธ์กับงานเขียนหรือการแปลความหมายของถ้อยคำ โดยศาลจะรับรู้เฉพาะถ้อยคำที่มีความหมายธรรมดาแต่ในบางกรณีศาลอาจถือเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรับรู้เองโดยยอมรับภาษาในท้องถิ่นด้วย ดังตัวอย่างคดี

ค.ศ. 1536³² มีการวินิจฉัยคดีถึงเงื่อนไขในการคืนเงินที่ลูกหนี้ยืมเจ้าหนี้ให้แก่ภรรยาของเจ้าหนี้ ฟิตซ์เชอร์เบิร์ท (Fitzherbert J.) ผู้พิพากษาได้กล่าวว่า "ความหมายและความตั้งใจของคู่ความจะวินิจฉัยได้ถึงสัญญาข้อเหล่านี้ 18 บาร์เรลและลูกหนี้ต้องการจะได้ถึงบาร์เรลที่ใส่เหล่านั้นด้วยไม่อาจเป็นไปได้เพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ขายย่อมจะขายเพียงเหล่านี้ ดังนั้น ดังเช่น หากคุณมาที่บ้านฉัน คุณก็ย่อมมาด้วยมือที่ว่างเปล่าฉันให้คุณดื่มไวน์ฉันย่อมไม่ต้องการให้คุณได้แก้วไวน์ไปด้วยเว้นแต่ฉันตั้งใจที่จะให้เท่านั้น"

ค.ศ. 1611³³ จำเลยได้คัดค้านคำฟ้องให้ใช้เงินตามหนี้ด้วยเงื่อนไขของความหมายของคำที่ว่า "ที่เป็นเงินภาษี" ผู้พิพากษาเฟลมมิง (Fleming C.J) กล่าวว่า "จะเป็นการสร้างความหมายของคำตามเหตุผลที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไปตามความตั้งใจของคู่ความตามสำเนียงและลักษณะของคำพูดและสถานที่ๆ กล่าว" ในคดีนี้ไม่ได้เปิดเผยรายละเอียดของความหมายของคำในท้องถิ่น

³¹ Taylor v. Borclay, 2 sim. 213 (1828)

³² Y.B. 27 H. V 111., 27, 12

³³ Hewet v. Painter, J Bul. 174

ใน ค.ศ.1613 และ ค.ศ.1623³⁴ ได้มีคำฟ้อง 1. เห็นว่าศาลน่าจะรับรู้ถ้อยคำในท้องถื่นของนอร์โฟล์ค (Norfolk) และซัพโฟล์ค (Suffolk) และสถานที่อื่น ๆ ซึ่งรู้จักดี 2. จากถ้อยคำที่ว่า "*guossam carrucas siznatas, anglice car-rooms*" ซึ่งไม่ได้แสดงให้ทราบว่ามื่ออะไรที่เกี่ยวข้องกับห้องโชว์รถยนต์ (car-room) ซึ่งเห็นว่าศาลน่าจะรับรู้ในถ้อยคำที่รู้จักกันในลอนดอนซึ่งเป็นถ้อยคำในท้องถื่น

ค.ศ.1848³⁵ ในการพิจารณาคดีหมิ่นประมาทโดยจำเลยกล่าวหาโจทก์ในหนังสือพิมพ์ว่า "เหมือนกับชวานากับงูเห่าในนิทานอีสป" (Fable of the Frozen Snake) ลอร์ดเคนแมน ผู้พิพากษาได้หมายความว่า "เราไม่สร้างข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองว่าผู้ที่หนาวเย็นนั้น หมายถึงโจทก์หรือไม่" แต่กล่าวหลังจากมีคำสั่งแล้วว่า "ลูกขุนอาจได้รับการช่วยเหลือที่ผิดเกี่ยวกับรายละเอียดความหมายของคำ"

3. เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์หลากหลายในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้พิพากษา

ค.ศ.1303³⁶ เป็นการฟ้องคดีระหว่างจอห์น เดอ บอททอน (John de Botton) ซึ่งฟ้องจอห์น เดอ วิลตัน (John de Willton) ในคำให้การจอห์น เดอ วิลตัน กล่าวว่าแท้จริงแล้วเขามีชื่อว่า จอห์น เดอ วิลลิงตัน (John de Willington) ดังนั้นหมายถึงต้องถูกระงับไป ผู้พิพากษาบรอมตัน (Bromton, J.) กล่าวว่า มันเป็นเรื่องที่รู้กันทั่วไปในอังกฤษว่าเขาชื่อวิลลิงตันและไม่มีชื่ออื่นอีก ดังนั้นหมายถึงสิ้นผลไป

ค.ศ.1406³⁷ เป็นการโต้เถียงกันว่าคำสั่งให้จับกุมควรจะได้จากพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนมากกว่าได้มาจากค้นหาของลูกขุน ผู้พิพากษาแกสคอนย์ (Gascojgne C.J.KB.) กล่าวว่า "หากฉันได้สอบถามตนในคดีฆาตกรรม ฉันจะแสดงพยานหลักฐานในหน้าที่

³⁴ Rolle's ab court C.6,7.

³⁵ 12 Q.B.624 (1848) คดี Heare v.Silverlock

³⁶ Y.B. 30 and 31 er.i.256

³⁷ Y.B. 7h. iv. 41,5.

ของกษัตริย์เพื่อเขา" เซอร์เทอร์วิทต์ (Tirwhit, Sir) ได้ให้ตัวอย่างว่าหากมีคนมาผู้อื่น เขาจะยังไม่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจนกว่าจะพบความผิด คุณน่าจะทูลเกล้าฯพิพากษาที่กระทำต่อเขา ซึ่งคุณรู้ว่า เป็นสิ่งที่ขัดแย้งและเป็นการแจ้งให้กษัตริย์ทราบ มันไม่เป็นการยากที่คุณจะประเมินสำนวนนี้ใหม่...แกสคอรี่" และกล่าวต่อไปว่า "ครั้งหนึ่งกษัตริย์เคยถามปัญหาต่อฉันว่ากฎหมายคืออะไรและฉันได้บอกพระองค์ไปเหมือนที่คุณพูดและพระองค์ทรงพอพระทัยมากที่กฎหมายเป็นเช่นนั้น"

ตัวอย่างคดีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพัฒนารายชื่อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองในอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคอมมอนลอว์และเป็นต้นกำเนิดของสิ่งที่ เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลในการสร้างข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานและคดีที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงต้นกำเนิดของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองบางประเภทเช่น ความหมายของถ้อยคำหรือธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองนี้เป็นที่คุ้นเคยของนักกฎหมายอังกฤษมากกว่า 650 ปี³⁸ หลังจากเกิดวิธีปฏิบัติในการเขียนคำคู่ความขึ้น เนื้อหาของกฎหมายจารีตประเพณีก็ไม่ต้องกล่าวไว้ในคำคู่ความเพราะ เป็นสิ่งที่แน่นอนโดยไม่ต้องได้รับการยืนยัน หลังจากศตวรรษที่ 17 เมื่อมนุษย์รู้จักถ้อยคำที่ว่า "เชื่อว่าพระเจ้าคุ้มครองโลก (as sure as god govern the world) และพระเจ้าเจมส์กษัตริย์ของอังกฤษได้ทำการกบฏ"³⁹ มันเป็นเรื่องที่ช่วยเหลือคู่ความโดยไม่ต้องยืนยันการเกิดขึ้นทั้งทางโลกและทางศาสนา และในศตวรรษที่ 17 นี้ ศาลได้ใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองมากขึ้นในเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ หลังจากนั้นเมื่อประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ เช่น สหรัฐอเมริกา, แคนาดา, ออสเตรเลียได้ประกาศอิสรภาพเป็นเอกราชแล้วก็ยังคงใช้ระบบกฎหมายตามแบบคอมมอนลอว์เช่นเดิม และได้มีการใช้และพัฒนาข้อเท็จจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานจนกระทั่งถึงทุกวันนี้"

³⁸ G.D. Noke. "The Limit of Judicial Notice". Law Quatery Review. (1958) : 61

³⁹ Ibid.

2.4 ลักษณะของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

ในการพิจารณาคดีความหรือข้อโต้แย้งในศาลนั้นประกอบด้วยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ปัญหาข้อกฎหมายบัญญัติไว้อย่างไรเป็นเรื่องที่ศาลรู้ แต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ ปัญหาข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่คู่ความไม่มีสิทธิที่จะนำสืบไม่มีสิทธิที่จะอธิบายให้ศาลทราบ ไม่อาจจะนำผู้เชี่ยวชาญมาแสดงเพื่อสืบพิสูจน์ว่ากฎหมายเรื่องใดเป็นอย่างไรจะต้องแปลความเช่นใดเพราะสิ่งเหล่านี้ศาลจะรู้เอง แต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงเพราะมีแต่ปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้นที่ศาลยอมให้มีการนำสืบพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองจึงต้องมีลักษณะดังนี้ คือ

(ก) จะต้องเป็นข้อเท็จจริง (Fact)

ความหมายของข้อเท็จจริงนั้นมิได้มีกฎหมายให้คำนิยามไว้แต่อาจจะกล่าวได้ว่าข้อเท็จจริงคือ สิ่งที่มีได้เป็นข้อกฎหมาย ดังนั้นจึงควรทราบถึงนิยามคำว่าข้อกฎหมายเสียก่อน คำว่าข้อกฎหมายนี้ก็มิได้มีบทกฎหมายใดให้คำจำกัดความไว้แน่นอนเช่นกัน ในการปฏิบัติจึงมักอธิบายโดยนำไปเปรียบเทียบกับปัญหาข้อเท็จจริง โดยมีหลักใหญ่พอสรุปได้ว่าหากเป็นปัญหาที่ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดได้เองโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายบทใดบทหนึ่งมาเป็นเหตุผล โดยไม่จำเป็นต้องฟังพยานหลักฐานใดแล้วถือว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่ถ้าปัญหาใดศาลจะตัดสินชี้ขาดโดยใช้ความรู้ทางกฎหมายอย่างเดียวยังมิได้ ยังจะต้องฟังพยานหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเสียก่อน เช่นนี้ถือว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง

แต่ปัญหาที่ว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือไม่ หรือประมาทหรือไม่หรือการที่ศาลใช้ดุลพินิจตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ นั้นเหมาะสมหรือไม่เหล่านี้ โดยสภาพอาจเป็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงก็ได้เพราะหากเป็นปัญหาเบื้องต้นที่ยังไม่มีข้อมูลใด ๆ ที่จะใช้วินิจฉัยว่าจำเลยเจตนาหรือไม่ ประมาทหรือไม่หรือศาลใช้ดุลพินิจตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ นั้นเหมาะสมหรือไม่ จะต้องนำพยานหลักฐานในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติการณ์ในเรื่องนั้น ๆ เสียก่อน จึงเป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่หลังจากฟังพยานหลักฐานมาทั้งหมดแล้วจะนำมาวินิจฉัยว่าการกระทำของจำเลยซึ่งปรากฏจากพยานหลักฐานนั้น ๆ จะเป็นการชอบหรือไม่ ดังนี้เป็นการวินิจฉัยโดยหลักกฎหมายเพียงประการเดียวจึงน่าจะเป็นปัญหาข้อกฎหมาย แต่จากแนวคำพิพากษาฎีกาของศาลไทยกลับถือว่าปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง



(ข) ต้องไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เป็นการส่วนตัว (Private Knowledge)

หน้าที่ของผู้พิพากษา ก็คือ ตัดสินชี้ขาดคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานไม่ได้จัดหาพยานหลักฐาน ดังนั้นผู้พิพากษาจะทำการโดยอาศัยความรู้ส่วนตัวในคดีที่ตนทำการพิจารณาหาได้ไม่ เพราะหากผู้พิพากษามีส่วนรู้เห็นข้อเท็จจริง เรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ย่อมจะทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาไม่ได้ และควรจะเป็นพยานในเรื่องนั้น หากข้อเท็จจริงนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ร่วมกันศาลอาจจะนำมาใช้ได้ เพราะหากเป็นความรู้ที่รู้ร่วมกันหรือข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้วก็ย่อมรับรู้โดยคู่ความไม่ต้องนำสืบ แต่บางที่เป็นกรยากที่จะแยกให้เห็นระหว่างความรู้ข้อเท็จจริงที่สังเกตเห็นมาและการรู้ข้อเท็จจริงที่รู้กันอย่างแพร่หลาย (a fact by notoriety) คือ ความรู้ร่วมกัน ซึ่งความแตกต่างเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถ้าเป็นความรู้ส่วนตัวของผู้พิพากษาแล้วก็จะนำมาเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองไม่ได้ แต่ถ้าเป็นความรู้ร่วมกันหรือข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไปแล้วก็ย่อมรับรู้โดยคู่ความไม่ต้องนำสืบ แต่อาจจะแยกระดับของความรู้ที่ใช้ในคดีที่จะเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองตามระบบของสหรัฐอเมริกาที่แยกความรู้ส่วนตัว และความรู้ที่ใช้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองได้ดังนี้คือ *

* ผู้เขียนมีความเห็นว่าถ้าเป็นความรู้ร่วมกัน ความรู้นั้นจะเป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนสามารถรู้ได้โดยไม่จำกัดเฉพาะบุคคลในกระบวนการพิจารณา เช่น ภาษาอังกฤษ บุคคลในกระบวนการพิจารณาและบุคคลทั้งหลายสามารถรับรู้ได้เพราะไม่ใช่เป็น ความรู้ที่บุคคลในกระบวนการพิจารณานั้นที่รู้ ดังนั้นหากมีข้อโต้แย้งเป็นคดีความในศาลและมีบางสิ่งที่โต้แย้งกันเกี่ยวกับถ้อยคำในภาษาอังกฤษดังนี้ หากศาลทราบความหมายที่เป็นกรทั่วไปเช่นนี้ก็น่าจะรับรู้ได้เอง เพราะเป็นสิ่งที่รู้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ส่วนตัวนั้นจะเป็นข้อเท็จจริงที่ใช้ได้เฉพาะในคดีนั้นโดยบุคคลอื่นทั่วๆไป นอกกระบวนการพิจารณาไม่อาจทราบได้ เช่น ภาษาอังกฤษ A บุคคลทั่วไปจะทราบว่า เป็นสระในภาษาอังกฤษหรือพยัญชนะตัวหนึ่ง แต่ถ้าในคดีหนึ่งมีข้อกำหนดในข้อเท็จจริงให้รับรู้ในหมู่สมาชิก A หมายถึง ให้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่ง หากผู้พิพากษาในคดีดังกล่าวทราบถึงความหมายเช่นนี้ก็ไม้อาจจะวินิจฉัยคดีดังกล่าวได้ เพราะเป็นความรู้ส่วนตัว

ระดับความรู้ของศาลที่ใช้ในคดีแบ่งได้ 3 ประเภท คือ ความรู้เฉพาะ (Particular) หรืออาจจะเรียกว่าเป็นความรู้พิเศษในคดี, ความรู้ทั่วไป (General), และความรู้ในทางกฎหมาย (Law) ⁴⁰ ความรู้เฉพาะนี้เป็นส่วนที่รวมกันของข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา (Adjudicative Facts) ตามที่ศาสตราจารย์เดวิดได้ให้คำจำกัดความไว้ ⁴¹ และได้นำมาบัญญัติไว้ใน Federal Rules of Evidence มาตรา 201 (a) ส่วนความรู้ทั่วไปนั้นอาจจะเรียกได้ว่าไม่ใช่ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา ซึ่งศาสตราจารย์เดวิดก็ได้ให้ชื่อว่าข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย

1. ความรู้เฉพาะ (Particular)

1.1 หลักทั่วไปในการบังคับใช้

จากธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแองโกล-อเมริกัน ทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนั้นจะยังคงยึดมั่นอยู่กับระบบการพิจารณาแบบพยานปรบักษ์ อันเป็นผลให้การเสนอพยานหลักฐานที่ต้องพิสูจน์ต่อศาลนั้นจะมีรูปแบบที่เคร่งครัดเป็นทางการ ในการใช้ความรู้เฉพาะนี้ในสหรัฐอเมริกาจะแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ สำหรับข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาที่ลูกขุนและผู้พิพากษาจะใช้ในการพิจารณาคดี คือ

- (ก) ความรู้เฉพาะที่ได้มาก่อนการพิจารณาคดี (ข) ความรู้เฉพาะที่ได้มาระหว่างพิจารณาคดี และ
- (ค) ความรู้เฉพาะที่ได้มาก่อนมีคำพิพากษา

(ก) ความรู้เฉพาะที่ได้มาก่อนการพิจารณา

ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่พิจารณาในศาลของสหรัฐอเมริกาจะแบ่งเป็นความรู้ของผู้พิพากษาและความรู้ของลูกขุน ความรู้ของผู้พิพากษานั้นมีการบัญญัติประมวลจริยธรรมผู้พิพากษา (The Code of Judicial Conduct) ในปี ค.ศ.1972 โดยเนติบัณฑิตยสภาอเมริกัน มาตรา 3 (C) (1) มีความว่า

⁴⁰ William B Fisch. "Judicial Knowledge". American Journal of Comparative Law. (1986) : 238

⁴¹ Kenneth Culp Davis. "An Approach to Problems of Evidence in the Administrative Process." Harvard Law Review. 55 (December 1941) : 404-407

"ผู้พิพากษาจะถูกตัดสิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะไม่ให้ความยุติธรรมเพียงพอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(a) เขามีความอคติหรือลำเอียงให้แก่คู่ความ หรือมีความรู้ส่วนตัวในข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทนั้น..."

บทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นการตัดสิทธิผู้พิพากษาที่รู้ข้อเท็จจริงที่พิพาทซึ่งจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น เพราะจะเป็นการขัดกับประโยชน์ของคู่ความฝ่ายหนึ่งและเป็นการขัดแย้งกับบทบาทของผู้พิพากษา ซึ่งจะต้องไม่เป็นผู้มีความรู้ในข้อเท็จจริงที่พิพาท มิฉะนั้นก็ต้องทำหน้าที่พยานบุคคลแทน บทบัญญัติในลักษณะการตัดสิทธิผู้พิพากษาไม่ให้พิจารณาคดีที่อาจรู้ข้อเท็จจริงที่พิพาทของไทยจะอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 11 และมาตรา 12 โดยมาตรา 11 บัญญัติให้ผู้พิพากษาคนใดซึ่งประจำในศาลนั้นอาจถูกคัดค้านได้ในกรณีต่าง ๆ ที่อาจทำให้เสียความยุติธรรมทั้งหมดซึ่งมีอยู่ 7 อนุมาตรา และในมาตรา 12 กำหนดให้กรณีที่มีผู้พิพากษาคนเดียว อาจถูกคัดค้านในกรณีทั้ง 7 อนุมาตรา ในมาตรา 11 และยังเพิ่มเหตุประการอื่นที่มีสภาพร้ายแรง ซึ่งอาจทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสียความยุติธรรมก็อาจถูกคัดค้านได้เช่นกัน

ในกรณีที่มีการพิจารณาข้อเท็จจริงโดยลูกขุนนั้นทุกศาลของสหรัฐอเมริกาจะมีความเห็นตรงกันว่า ผู้พิพากษาจะไม่คัดค้านลูกขุนในการนั่งพิจารณาข้อเท็จจริง เพียงแต่ลูกขุนนั้นทราบถึงข้อเท็จจริงในคดีโดยความรู้ส่วนตัว แต่จะแสดงให้เห็นว่าลูกขุนผู้นั้นได้รับความรู้เป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอาจทำให้มีอิทธิพลต่อการใช้ดุลพินิจได้ แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งผู้พิพากษาก็อาจใช้ดุลพินิจเพื่อคัดค้านได้

(ข) ความรู้เฉพาะที่ได้มาระหว่างการพิจารณา

กรณีของข่าวสารที่จะได้รับมาฝ่ายเดียวในฐานะเป็นผู้พิพากษานั้นในสหรัฐอเมริกา ประมวลจริยธรรมตุลาการ มาตรา 3 (a) (4) ได้บัญญัติว่า

"ผู้พิพากษาจะต้องไม่ได้รับข่าวสารจากคู่ความฝ่ายใดโดยเฉพาะเพียงฝ่ายเดียวก่อนหรือระหว่างพิจารณาหรือก่อนจะสิ้นสุดกระบวนการพิจารณา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น"

บทบัญญัติดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาได้มีการนำมาใช้บ่อยครั้งซึ่งเป็นผลดีต่อการพิจารณาเพราะทำให้คู่ความหมดความสงสัยในการรับข่าวสารของผู้พิพากษาซึ่งทำให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ในคดีที่พิจารณาด้วยลูกขุนเป็นธรรมเนียมของการพิจารณาในระบบลูกขุนที่จะ

ต้องควบคุมการเสนอพยานหลักฐานต่อลูกขุนเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกขุนได้รับข่าวสารที่ไม่เหมาะสม หากลูกขุนได้รับข่าวสารในระหว่างการพิจารณาจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ถูกต้องจนกว่าคู่ความฝ่ายนั้นสามารถแสดงให้เห็นว่าข่าวสารที่ให้ไปนั้นไม่เป็นผลร้าย หรือไม่มีอันตรายใด ๆ⁴² หากไม่อาจแสดงได้ลูกขุนก็จะถูกปลดออกและจะเริ่มต้นพิจารณาคดีใหม่โดยคณะลูกขุนคณะใหม่ หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะปรับใช้ถึงการติดต่อกันระหว่างลูกขุนกับพยานบุคคลและระหว่างลูกขุนกับผู้พิพากษา

(ค) ความรู้เฉพาะที่ได้มาก่อนคำพิพากษา

ในกรณีที่ผู้พิพากษาในสหรัฐอเมริกาพิจารณาคดีโดยปราศจากลูกขุน คำพิพากษาอันเป็นที่สุดอาจจะได้รับการสนับสนุน โดยการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นพิเศษซึ่งได้รับมาระหว่างการพิจารณาคดีแต่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงตามข้อ (ก) และ (ข) ที่กล่าวมาแล้วข้อเท็จจริงที่ได้มาดังกล่าวจะเป็นพยานหลักฐานที่ใช้สนับสนุนคำพิพากษาและจะถือเป็นข้อเท็จจริงในส่วนนวน ในกรณีวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยลูกขุน พยานหลักฐานที่ได้เสนอแก่ลูกขุนโดยถูกต้องจะช่วยสนับสนุนคำวินิจฉัยของลูกขุนเช่นกัน ดังนั้นความรู้เฉพาะที่ได้มาก่อนคำพิพากษาจึงใช้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองได้

1.2 ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองจากข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา

ในรอบของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง จะมีขอบเขตของการใช้ข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ที่ได้มาโดยทางอื่นยิ่งกว่าการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานอย่างเป็นทางการ ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาจะเป็นข้อเท็จจริงที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในการค้นหาความจริงของศาลเกี่ยวกับคู่ความหรือรายละเอียดเฉพาะของข้อพิพาทที่คู่ความฝ่ายหนึ่งได้เสนอพยานหลักฐานสนับสนุนคดีของตน ในสหรัฐอเมริกามีความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายวิชาการแตกต่างกันเกี่ยวกับความกว้างแคบของกฎโดยนักกฎหมายฝ่ายหนึ่งซึ่งมีศาสตราจารย์เทรเยอร์ ศาสตราจารย์วิกมอร์ และศาสตราจารย์เควิตมีความเห็นที่พ้องกันว่า "ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนี้จะถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องจนกว่าจะถูกโต้แย้งโดยพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง" แต่ความเห็นนี้ก็ถูกคัดค้านจากศาสตราจารย์มอร์แกนว่า

⁴² Printed Terry Finising Co. v. City of Lebanon, 372 A.2d. 460 (pa. Supra. 1977) อ้างใน William B.Fisch. "Judicial knowledge". American Journal of Comparative Law. (1986) : 244.

ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้เท่านั้น⁴³ แต่มุมมองที่แตกต่างกันนี้อาจกล่าวได้ว่าจะยุติลงได้ด้วยเทคนิคของการรับพยานหลักฐานอย่างเป็นทางการเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ครั้งหนึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง⁴⁴

2. ความรู้ทั่วไป (General Knowledge)

2.1 ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองจากสิ่งที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา

ในความพยายามปรับปรุงกฎหมายลักษณะพยานของสหรัฐอเมริกาจาก Model Code of Evidence และจาก Uniform Rule of Evidence ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองจากทั้งความรู้เฉพาะและความรู้ทั่วไปจะถูกจำกัดอยู่เฉพาะเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ แต่ใน Federal Rules of Evidence ไม่ได้กล่าวถึงความรู้ทั่วไปไว้ในบทบัญญัติของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง แต่ในบันทึกท้ายบทบัญญัติของคณะกรรมการได้อธิบายไว้ว่าจะจำกัดข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้อันรู้ที่อยู่ทั่วไปไว้ในข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ก็ต่อเมื่อไม่ได้วินิจฉัยถึงนโยบายเท่านั้น ดังนั้นในการใช้ความรู้ทั่วไปของศาลสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันจึงเป็นการใช้ข้อเท็จจริงซึ่งมิได้อยู่ในกระบวนการพิจารณา (Non-Adjudicative Facts) ด้วยในการหาความเหมาะสมของบทบัญญัติอย่างมีเหตุผลหรือการขยายหรือจำกัดกฎหมายของคอมมอนลอว์ หรือการใช้คำพิพากษาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม จึงไม่ได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้เท่านั้น

⁴³ Edmund M. Morgan. "Judicial Notice." Harvard Law Review. 269 (1944)

⁴⁴ William B. Fisch. "Judicial Knowledge." American Journal of Comparative Law (1986) : 147

* ความเห็นของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองที่ควรจะถูกโต้แย้งได้จะมีประโยชน์ในการใช้ข้อเท็จจริงทางสังคมดังกล่าวมาแล้ว และจะเป็นประโยชน์ในการใช้ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ดังจะกล่าวต่อไป

2.2 ข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานผู้เชี่ยวชาญ

การใช้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้พัฒนากว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการแผนใหม่ก็เกิดขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าออกไปไม่หยุดยั้ง นอกจากนี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงธรรมดาที่มีที่กว้างขวางขึ้นโดยพยานผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ ดังนั้นในกรณีที่มีความจำเป็นต้องรับฟังพยานประเภทนี้เกิดจากที่ศาลหรือคณะลูกขุนไม่สามารถจะเข้าใจประเด็นข้อเท็จจริงบางข้อที่เกี่ยวกับศาสตร์หรือวิทยาการแขนงใดแขนงหนึ่งซึ่งต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์หรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ จะอธิบายให้ศาลและคณะลูกขุนเข้าใจได้⁴⁵ ดังเช่นการวินิจฉัยถึงมาตรฐานของความระมัดระวัง (Standard of care) หรือการวินิจฉัยถึงค่าเสียหายในกรณีที่เป็นสิ่งที่รู้กันเฉพาะสาขาอาชีพ ศาลหรือลูกขุนอาจได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญโดยปราศจากคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเพื่อวินิจฉัยคดีดังกล่าวโดยถือเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง⁴⁶

3. ความรู้ในทางกฎหมาย (Law)

ผู้พิพากษาจะถูกผูกมัดให้ต้องรู้กฎหมายของมลรัฐที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ รวมทั้งกฎหมายของสหรัฐ (Federal) ไม่ว่าจะรับรู้เองหรือโดยการเสนอของคู่ความโดยใช้แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่พิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ในทุก ๆ มลรัฐของสหรัฐอเมริกาศาลจะถือว่ากฎระเบียบของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารจะเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง แต่จะไม่ถือว่าเทศบัญญัติหรือกฎหมายเฉพาะ (Private Laws) เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง รายละเอียดของความรู้ในทางกฎหมายของศาลสหรัฐอเมริกาจะอยู่ในบทที่ 3

⁴⁵ เจมส์ ชูติวังก์ "พยานผู้เชี่ยวชาญในสหรัฐอเมริกา", อัยการนิเทศ 42 (ฉ.3 2523):

46.

⁴⁶ J.H. Beuscher. "The Use of Experts by the Courts." Harvard Law Review 7 (1941) : 1106.

3.1 ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองจากข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย

ในกรณีที่ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคู่ความในกระบวนการพิจารณา หากศาลต้องการค้นหาข้อเท็จจริง เช่น ใคร, ทำอะไร, ที่ไหน, เมื่อไร, อย่างไร อะไรเป็นแรงจูงใจหรือเจตนา หากศาลได้กระทำไปในกระบวนการพิจารณาเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเหล่านี้ในหน้าที่สิ่งเหล่านี้คือข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา แต่ถ้าศาลต้องการจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับคู่ความ แต่เป็นสิ่งที่ศาลจะต้องรู้เพื่อใช้กฎหมายในการสร้างสรรค์หรือให้ถูกต้องตรงกับนโยบายของการบัญญัติกฎหมายนั้นขึ้นเพื่อให้คำพิพากษานั้นใช้เป็นบรรทัดฐานต่อไป ข้อเท็จจริงที่ได้รับมาโดยความรู้ของศาลเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายนี้เรียกว่า ข้อเท็จจริงในการสร้างกฎหมาย⁴⁷ ข้อแตกต่างกันระหว่างข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาและข้อเท็จจริงในการสร้างกฎหมายคือในการที่ศาลจะวินิจฉัยข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาศาลจะต้องได้รับการสนับสนุนโดยพยานหลักฐาน แต่ในการวินิจฉัยหรือใช้ข้อเท็จจริงในการสร้างกฎหมายอาจไม่ต้องใช้พยานหลักฐาน หรือบ่อยครั้งไม่ต้องใช้หรือบางครั้งก็ไม่สามารถได้รับการสนับสนุนจากพยานหลักฐานได้เลย

ดังนั้นระดับความรู้ของศาลในการใช้สร้างเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง จึงเป็น (ก) ความรู้เฉพาะที่ได้มาระหว่างพิจารณาโดยการรับจากคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือศาลอาจจะได้รับมาโดยตนเองก่อนจะมีคำพิพากษาซึ่งมิได้เป็นการเสนอจากคู่ความฝ่ายใด ระดับความรู้เฉพาะนี้ก็คือ ความรู้ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาหรือ Adjudicative Facts (ข) ความรู้ทั่วไป ที่ได้มาในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในลักษณะอื่นที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณา เช่น อาจเป็นข้อเท็จจริงทางสังคม (Social Facts) ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป และความรู้ทั่วไปที่ศาลอาจได้รับการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะแตกต่างจากการเสนอพยานผู้เชี่ยวชาญโดยคู่ความ เพราะการปรึกษาความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเป็นการริเริ่มและกระทำของศาลเอง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยไม่เกี่ยวข้องกับการเสนอพยานผู้เชี่ยวชาญของคู่ความ และ (ค) ความรู้ในทางกฎหมาย ศาลจะต้องรับรู้ทั้งข้อเท็จจริงที่ว่ากฎหมายดังกล่าวมีอยู่หรือไม่ บัญญัติไว้ว่าอย่างไร และข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย เพื่อสร้างสรรค์ความยุติธรรมให้แก่สังคม

⁴⁷ Kenneth Culp Davis. "Judicial Notice." Columbia Law Review 952 (1955) : 952

ค. จะต้องเป็นข้อเท็จจริงในคดีนั้น

ศาลจะอาศัยข้อเท็จจริงที่รู้คดีอื่น ซึ่งมีได้อ้างส่วนมาเป็นพยานเพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงในอีกคดีหนึ่งมิได้⁴⁸ เพราะจะเป็นการตัดโอกาสของกลุ่มความฝ่ายตรงข้ามที่จะถามค้าน, โต้แย้งหรือเสนอพยานหลักฐานเข้าหักล้าง ศาลของมลรัฐเทนเนสซีได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีหนึ่ง⁴⁹ ว่า "ศาลจะต้องตัดสันคติจากพยานหลักฐานในสำนวนคดีนั้นหรือเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลจะรู้ได้เองจากคดีนั้น" แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ไม่ได้เคร่งครัดนักเพราะเมื่อมีการศึกษาถึงการใช้ข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย แล้วทำให้หลักเกณฑ์ดังกล่าวคลายความสำคัญลง เพราะหลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองจะต้องเป็นข้อเท็จจริงในคดีนั้นจะผูกมัดเฉพาะเมื่อศาลจะใช้ข้อเท็จจริงในกระบวนการพิจารณาเพื่อเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองเท่านั้น แต่เมื่อศาลจะทราบถึงข้อเท็จจริงเบื้องหลังเหตุการณ์ศาลก็อาจใช้ข้อเท็จจริงพิเศษนอกสำนวน (extra-record facts) ได้⁵⁰ ดังที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี *United States v. Pink*⁵¹ โดยใช้ข้อเท็จจริงจากคดีอื่นว่า "ไม่มีเหตุผลอะไรที่เราจะไม่รับข้อเท็จจริงในคดีมอสโกว์เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง" ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนคดีนั้นและที่ปรากฏในสำนวนอื่นที่ศาลจะรับเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนั้นก็ คือ ความแตกต่างระหว่างการกล่าวโดยเปิดเผยหรือไม่เท่านั้นเองสำหรับการที่ศาลจะใช้ความรู้ที่ได้จากคดีอื่นเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง⁵²

⁴⁸ Peggy C. Davis, "There is a Book out...An Analysis of Judicial Absorption of Legislative Facts". Harvard Law Review (1987):1598

⁴⁹ *Finney v. Finney*. 9619 s.w. 2d 130 (Tenn.Ct.App 1981)

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ 315 U.S.203 (1942)

⁵² Kenneth Culp Davis, "Official Notice". Harvard Law Review

ง. ศาลอาจค้นหาหลักฐานประกอบได้

ในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองนี้ ศาลอาจแสวงหาความรู้ทางใดทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่ตนจะรับรู้ อาจทำโดยวิธีพินความจำของงานจากเอกสารต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องซึ่งตนเห็นว่าแน่นอนและเชื่อถือได้ผู้พิพากษาอาจรับพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ตนจะรับรู้เพื่อช่วยความจำและความเข้าใจของตน ดังนั้นการที่ศาลยอมรับรู้เอกสารที่อ้างถึงหรือยอมให้คู่ความสืบพยานจึงมิใช่การยอมรับฟังพยาน แต่เป็นเพียงวิธีที่จะช่วยอำนวยความสะดวก เตือนความทรงจำของผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณา ทำให้ผู้พิพากษารู้สิ่งที่ทุกคนควรจะรู้เท่านั้น⁵² การใช้พยานหลักฐานประกอบนี้ศาลอาจใช้ตำรา, พจนานุกรม, แผนที่ ภูมิศาสตร์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เชื่อถือได้และศาลยังอาจใช้พยานผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ศาลโดยเฉพาะในขอบเขตของข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์หรือข้อเท็จจริงทางการแพทย์⁵⁴ แต่การใช้ข้อเท็จจริงที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญในลักษณะนี้จะแตกต่างจากการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในศาลเพราะศาลจะใช้ความรู้ที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นประโยชน์แก่คดีได้โดยมิต้องให้คู่ความฝ่ายใดเสนอพยานผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาพิสูจน์ แต่ศาลอาจได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญโดยการติดต่อรับข้อมูลข่าวสารในระหว่างศาลและผู้เชี่ยวชาญเอง นอกจากนั้นตำรากฎหมายของผู้ทรงคุณวุฒิยังมีอิทธิพลต่อศาลอย่างมากในการใช้ข้อมูลและความเห็นที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเพื่อเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเอง ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาได้มีการตีพิมพ์ตำราที่ก่อให้เกิดอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของศาลในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองเกี่ยวกับกฎหมายและทางปฏิบัติซึ่งส่งผลกระทบต่ออำนาจปกครองของผู้ปกครองและเด็ก คือ ตำราซึ่งแต่งร่วมกันของศาสตราจารย์ทางกฎหมายสามท่านคือ ศาสตราจารย์โจเซฟ โกลด์สไตน์ (Joseph Goldstein) ศาสตราจารย์แอนนา ฟรูด (Anna Freud) และศาสตราจารย์อัลเบิร์ต เจ.โซลนิต (Albert J. Solnit) คือ ตำราชื่อ "Beyond The Best Interests of the Child" ตีพิมพ์ในปี คศ.1973 โดยได้เสนอหลักเกณฑ์สามประการคือ (1) กระบวนพิจารณาของศาลที่เกี่ยวกับอำนาจปกครองเด็กนั้นหาก

⁵²ไพจิตร บุญพันธ์. "ข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป." บทบัญญัติ 164 (พ.ศ.2515):174-175.

⁵³ George T. Felkenes, Rules of Evidence. (New York: Delmar Publisher, 1874), p. 147

ผิดพลาดจะนำไปสู่การทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ปกครองทางจิตวิทยา (Psychological Parent) และทำให้สุขภาพจิตของเด็กเสื่อมเสียไปได้ ดังนั้นจึงต้องกระทำเพื่อประโยชน์สำหรับเด็กให้มากที่สุด (2) การกำหนดอำนาจปกครองเด็กจะต้องคำนึงถึงเหตุผลสำหรับเด็กแต่ละคนในเวลาที่ต่างกัน และ (3) จะต้องคุ้มครองหน่วยครอบครัวไว้ให้มีอำนาจจากภายนอกเข้ามาทำลายความสัมพันธ์นั้น หลักทั้งสามข้อนี้จะใช้ได้ในคดีที่ฟ้องกันเกี่ยวกับอำนาจปกครองผู้เยาว์และในคดีที่ผู้เยาว์กระทำผิด เมื่อศาลจะวินิจฉัยคดี ศาลจะได้รับคำแนะนำจากนักวิทยาศาสตร์ทางจิตทั้งนักจิตวิทยา และนักจิตวิเคราะห์เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดสำหรับเด็กซึ่งบางครั้งศาลจะส่งตัวเด็กให้แก่บุคคลอื่นที่มีโช่บิดามารดา หากเป็นว่าจะจะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กมากกว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เรียกว่า ทฤษฎีผู้ปกครองทางจิตใจ (Psychological Parents Theory)⁵⁵ การที่ศาลได้รับข้อเท็จจริงจากผู้เชี่ยวชาญโดยอิสระ นี่คือข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในส่วนของข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับกฎหมาย ทฤษฎีนี้ถูกโต้แย้งว่ารัฐเข้าไปแทรกแซงถึงอำนาจในครอบครัวมากเกินไป⁵⁶ แต่อิทธิพลของตำราดังกล่าวก็ได้แสดงออกโดยคำพิพากษาในคดี *Ross v. Hoffman*⁵⁷ โดยผู้พิพากษาคดีนี้ได้กล่าวถึงการนำข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลังคดีมาปรับใช้ เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองว่าเขายอมรับตามตำราของค็อกเตอร์โกลด์สไตน์, พิวด์และโซลนิตซ์ในส่วนของผลประโยชน์ที่ดีที่สุด

* Psychological Parent จะหมายถึง ผู้ปกครองซึ่งมิใช่ผู้ให้กำเนิดแต่เป็นผู้ให้การปกครอง ในภายหลังเช่น สถานรับเลี้ยงเด็กซึ่งจะตรงข้ามกับ Biological Parent ซึ่งหมายถึง ผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดคือบิดามารดา

⁵⁵Peggy C. Davis. "There is a Book out...An Analysis of Judicial Absorption of Legislative Facts". Harvard Law Review 100 (1987): 1542.

⁵⁶ Ibid p.1579

⁵⁷ 33 md. App. 333,364 a. 2d 596 (1976) อ้างใน Peggy C.Davis. "There is a Book out...An Analysis of Judicial Absorption of Legislative Facts." Harvard Law Review 100 (1987) : 1595.

สำหรับเด็กและหากมองในมุมนี้ มีข้อพยานน่าจะได้รับประโยชน์มากกว่านางโรสได้ทำการอุทธรณ์ โดยกล่าวเกี่ยวกับการที่ผู้พิพากษาเชื่อถือในทฤษฎีผู้ปกครองทางจิตใจโดยโต้แย้งว่านางมิได้เสนอ ทฤษฎีดังกล่าวเป็นประเด็นในคดีและจากการกระทำดังกล่าวของผู้พิพากษาทำให้นางไม่มีโอกาสที่จะโต้แย้งได้ ซึ่งต่อมาศาลอุทธรณ์ได้ยกฟ้องนางโดยเห็นว่าไม่ใช่ความผิดพลาดที่ผู้พิพากษาจะรับรู้ข่าวสาร โดยการอ่านหรือจากการศึกษา ในประเทศแคนาดาได้มีการนำผู้เชี่ยวชาญทางจิตมาให้ความรู้แก่ศาลในคดีที่มีการล่วงเกินทางเพศแก่ผู้เยาว์ เพื่อศาลจะได้กำหนดวิธีการที่ถูกต้อง สำหรับการรักษาทางจิตแก่ผู้เยาว์โดยนำมาใช้ในศาลมีของมลรัฐควิเบค (Quebec) ของแคนาดา โดยถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง⁵⁸ จากตัวอย่างที่ใช้ในต่างประเทศจะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงที่ศาลสามารถค้นคว้าพยานหลักฐานต่าง ๆ ประกอบความรู้ของศาลนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะส่วนที่เป็นเอกสาร แต่รวมถึงบุคคลที่พร้อมจะให้ความรู้แก่ศาลได้ด้วย แต่จะต้องเป็น "ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ให้ประจักษ์ในความถูกต้องโดยวิธีการอันแน่นอน" ไม่ว่าจะโดยหลักฐานจากเอกสาร หรือบุคคล เพราะในส่วนของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีอาจเกิดการผิดพลาดได้ เพราะการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอและข้อเท็จจริงในทางวิทยาศาสตร์ที่ศาลจะรับมาเองนี้อาจจะเป็นทฤษฎีที่ล้าสมัย หรือไม่เหมาะสมที่จะรับมาเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง⁵⁹ ส่วนในอังกฤษนั้นได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนใน English rules of Court มาตรา 19 ว่าผู้พิพากษาอาจได้รับการช่วยเหลือตามที่เห็นว่าเหมาะสมจากนักบัญชี, พ่อค้า, วิศวกร, นักสถิติ, นักวิทยาศาสตร์เพื่อนำเข้ามาสู่การวินิจฉัย..."⁶⁰ จึงเห็นได้ว่าต่างประเทศจะใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในขอบเขตที่กว้างขวางมาก

⁵⁸ Gilles Renoud, "Judicial Notice of Sesuelae of Sexual Assault", Criminal Law Quarterly 35 (1992-1993) : 388-389.

⁵⁹ Edward W. Cleary, McCormick on Evidence, 3 ed (Minn : West Publishing, 1984). p.927

⁶⁰ Kenneth Culp Davis. "Official Notice". Harvard Law Review 4 (1949): 556.

2.5 ประเภทของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง

2.5.1 ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป (General Facts)

คือสิ่งที่ปรากฏแก่ศาลโดยศาลรับรู้เองภายในเขตอำนาจของงาน การที่ให้ศาลรับรู้ความจริงโดยคู่ความไม่ต้องนำสืบหรือพิสูจน์ เนื่องจากเหตุที่ว่าความจริงนั้นอยู่ในเขตความรู้ของศาลเอง เพราะข้อเท็จจริงนั้นเป็นที่รู้จักกันอยู่แพร่หลายจนไม่มีความจำเป็นต้องมีพยานหลักฐาน ศาลหรือผู้พิพากษาข่มเป็นมนุษย์บุุณชนเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยปกติจึงข่มประสบพบเห็นและสังเกตเหตุการณ์ความเป็นไปต่างๆ ของโลก ของบ้านเมือง และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว ฉะนั้นศาลจึงรู้สิ่งที่บุคคลทั่วไปรู้ภายในขอบอำนาจของตนและกฎหมายไม่ต้องการให้ศาลหรือผู้พิพากษารู้น้อยกว่าบุคคลทั่วไป⁶¹

ข้อเท็จจริงที่ศาลรับรู้จะต้องมีลักษณะที่รู้ร่วมกัน (common knowledge) กล่าวคือมิได้หมายความว่าทุกคนต้องรู้ เพียงแต่มีบุคคลจำนวนมากได้รู้เห็นสิ่งนั้นเท่านั้น เพราะเป็นสิ่งที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (notorious) และข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปนี้อาจจะค้นหาจากแหล่งที่มาที่แน่นอนถูกต้อง อันไม่มีผู้ใดโต้แย้งได้โดยง่ายในเวลาอันรวดเร็ว ดังเช่นข้อเท็จจริงที่อยู่ในตำราต่าง ๆ แม้จะเป็นข้อเท็จจริงที่รู้ร่วมกันแต่ก็สามารถค้นหาได้แน่นอนรวดเร็ว อำนาจศาลที่จะรับรู้เองนั้นอาจเป็นความจำเป็นที่ต้องรับรู้หรือแล้วแต่ดุลพินิจของศาล นอกจากนี้ในการจะนำหลักว่าด้วยข้อเท็จจริงที่ศาลรับรู้เองไปใช้นี้เป็นเพียงการรับข้อเท็จจริงหรือสภาวะที่มีอยู่ ดังนั้นเมื่อมีความรู้ร่วมกันว่าข้อเท็จจริงจะมีอยู่หรือไม่ศาลจะอนุมานเองว่าข้อเท็จจริงนั้นมีอยู่ไม่ได้ นอกจากนั้นผู้พิพากษาอาจใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางว่าควรจะรับรู้สิ่งที่ไม่มีความหมายให้รับรู้หรือไม่ การรับรู้นี้บางกรณีอาจเป็นไปโดยเด็ดขาด (conclusive) หรือบางกรณีเพียงแต่เป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (prima facie) และอาจถูกนำสืบหักล้างได้

⁶¹ George T. Felkenes, Rules of Evidence (New York: Delmar Publishers, 1974) p. 144



หลักที่ถือว่าบางกรณีอาจสืบทอดได้ เพราะถือว่าเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นนี้ เริ่มต้นจากคำพิพากษาของศาลอังกฤษใน ค.ศ. 1456 ใน *Quare impedit*, ได้มีการประกาศความสัมพันธ์กับศาสนจักรในแคว้นเวลส์และได้มีหมาย (Writ) จากศาลของเฮียร์ฟอร์ด (Court of Hereford) ถึงจำเลยในเวลส์แต่โจทก์ไม่ได้กล่าวไว้ในหมายว่าเฮียร์ฟอร์ดอยู่ติดกับเวลส์และกฎหมายได้กำหนดว่าคำฟ้องจะส่งแก่ท้องถิ่นที่ประชิดติดกัน แต่ศาลได้วินิจฉัยว่า "ถือว่าโจทก์ได้ยืนยัน เป็นข้อสันนิษฐานเบื้องต้นแล้วว่าท้องถิ่นเฮียร์ฟอร์ดอยู่ติดกับเวลส์จนกว่าจะถูกโต้แย้งจากจำเลย หากจำเลยต้องการสร้างประโยชน์เช่นนั้นจำเลยจะกล่าวอ้างได้ว่าเฮียร์ฟอร์ดไม่ได้อยู่ติดกับเวลส์หรือจะอ้างประการอื่นอีก"⁶²

ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปนี้ หมายถึง ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปในเขตอำนาจของศาล ซึ่งศาลจะรับรู้เองโดยคู่ความไม่ต้องสืบพยาน สิ่งที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปนี้ได้หมายความว่าเฉพาะที่รู้จักกันทั่วไปถึงขนาดทั่วโลก หรือตลอดทั้งประเทศแต่อาจเป็นไปได้ในกรณีที่เป็นสิ่งที่มีชื่อเสียงอย่างมาก แต่เขตอำนาจของศาล (Territorial Jurisdiction) ย่อมมีเขตจำกัดโดยปกติมิได้มีเขตอำนาจนอกประเทศนอกราชอาณาจักร ดังนั้น จึงไม่มีเหตุที่จะคำนึงดูว่าข้อเท็จจริงนั้นได้รู้จักกันทั่วโลกหรือไม่ เพียงแต่คำนึงดูว่ารู้จักกันทั่วไปในเขตอำนาจศาลในราชอาณาจักรก็เห็นเป็นการเพียงพอแล้ว

2.5.2. ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ (Indisputable Facts)

ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้นี้เป็นอีกลักษณะหนึ่งของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองแต่จะ ไม่เป็นที่คุ้นเคยแก่บุคคลทั่วไปเหมือนข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปทั้งที่เป็นอีกลักษณะหนึ่งซึ่งอยู่ควบคู่กันมาตลอดในขอบเขตของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองเพราะข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่กีดกันในภายหลัง กล่าวคือในเบื้องต้นนั้นข้อเท็จจริงใดที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้วก็ไม่ต้องพิสูจน์เพราะเมื่อบุคคลทั่วไปรู้แล้วศาลก็ย่อมรู้ เช่นกันอันเป็นความมุ่งหมายของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปที่ไม่มุ่งประสงค์ให้ศาลรู้น้อยกว่าคนทั่ว ๆ ไปแต่ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้นี้มีที่มาจาก

⁶² Roland Burrows. Phipson's Manual of the Law of Evidence, 7 ed (London : Sweet & Maxwell, 1950), p.18

การป้องกันมิให้คู่ความโต้แย้งข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้วนั้น เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคำเนินไปโดยรวดเร็วไม่สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย⁶³ ซึ่งเป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นในภายหลังหรือจะกล่าวได้ว่าเป็นเหตุผลรอง

ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้นี้อาจจะเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปบางอย่าง ซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ในตัวเอง เช่น พระอาทิตย์ย่อมขึ้นทางตะวันออก, น้ำย่อมเปียก เป็นต้น แต่ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้นี้ได้มีการพัฒนาออกไปจากหลักของข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปเป็นข้อเท็จจริงซึ่งแม้จะไม่ได้รู้จักกันอยู่ทั่วไปแต่ถ้าเป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ในความถูกต้องแล้วย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอง⁶⁴ เช่นข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์หรือในทางการแพทย์เพราะหลักเกณฑ์ในเรื่องข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนั้นเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนคงตัว (Elasticity of Judicial Notice) เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในสภาวะแห่งชีวิตมนุษย์หรือวิวัฒนาการของบ้านเมือง และข้อเท็จจริงซึ่งมีมากมายหลายชนิดไม่รู้จักหมดสิ้นที่ขึ้นมาสู่ศาลจึงได้นำหลักเกณฑ์ใหม่ ๆ มาใช้โดยสม่ำเสมอ⁶⁵ โดยเฉพาะปัจจุบันได้มีการกำหนดความเจริญทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะด้านจิตเวช (Psychiatry) และนิติเวช (Forensic) มาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง และพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เหล่านี้จะมีน้ำหนักมากกว่าพยานบุคคลธรรมดาเสียอีกเพราะ⁶⁶

1. พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้องหรือถ้ามีก็น้อยกว่าบุคคลธรรมดา
2. พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มีส่วนผิดพลาดน้อยกว่าพยานบุคคล เพราะพยานบุคคลมีจุดอ่อนในด้านประสาทรับความรู้สึกและความจำในเหตุการณ์

⁶³ A.A.S Zuckerman, The Principle of Criminal Evidence. Clarendon press (Oxford , 1989) , p.15

⁶⁴ Charles Tilford McCormick, McCormick on Evidence. 2d ed. (St. Paul Minnesota : West Publishing Co., 1972), p. 924

⁶⁵ ไพจิตร บุญญพันธ์. "ข้อเท็จจริงที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป." บทบัญญัติ 164 (พ.ศ.2512) :166

⁶⁶ สุเมธ ก้าพลรัตน์. "การพิสูจน์เจตนาในทางอาญา" (วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527) หน้า 130

ดังนั้นศาลในต่างประเทศปัจจุบันจึงใช้พยานหลักฐานในทางวิทยาศาสตร์เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้โดยศาลจะได้รับความรู้จากผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งให้ความรู้แก่ศาลแต่มีใช้ในฐานะ เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญที่ได้มีการอ้างอิงเสนอโดยคู่ความ เพราะศาลอาจเรียกเข้ามาในฐานะเป็นแหล่งความรู้ของศาลโดยตัวของศาลเอง การใช้ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ในฐานะเป็นแหล่งความรู้ของศาลนั้นได้มีการพัฒนากว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับความเจริญก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์ กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการแผนใหม่ก็เกิดขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงธรรมดาที่มีที่ใช้อย่างกว้างขวางซึ่งศาลได้รับรู้เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ เช่น การวิเคราะห์กลุ่มเลือดเพื่อพิสูจน์ความเป็นบิดากับบุตร⁶⁷ หรือตรวจเลือดเพื่อหาปริมาณแอลกอฮอล์ , การตรวจลายนิ้วมือ , รอยพิมพ์นิ้วมือ , การตรวจเขม่ากระสุนปืน, การตรวจวิถีกระสุน เหล่านี้ล้วนเป็นที่ยอมรับของศาลในคดีอาญา หรือในการเอาเปรียบกันในเชิงการค้า เรียกว่าเสียหายฐานละเมิดในคดีแพ่งศาลก็อาจได้รับความรู้ในเชิงพาณิชย์จากนักการธนาคารหรือพ่อค้าเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจได้แทนที่ศาลจะต้องคาดการณ์หรือเดาเอาเองโดยอ้างว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองในใจ (intuition)⁶⁸ ความเห็นของแพทย์จัดได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ใช้กันอย่างมากเพราะมีคดีที่ต้องเกี่ยวข้องถึง เช่น ประเด็นเกี่ยวกับร่างกายและจิตใจของคู่ความ

ในปัจจุบันได้มีการใช้นักจิตวิทยา (psychologist) เข้าช่วยศาลในการพิจารณาคดีซึ่งอาจทำให้ศาลวินิจฉัยคดีได้ถูกต้องดังเช่นในคดีอาญาได้ช่วยศาลในการพิจารณาคดีซึ่งอาจทำให้ศาลวินิจฉัยเจตนาของจำเลยได้ถูกต้องยิ่งขึ้นในเรื่องนี้ได้มีการเสนอว่าควรจะใช้วิธีการ

⁶⁷ Beach V. Beach 114 F.2d 479 (DC.cir 1940) ศาลในคดีนี้ได้ตัดสินว่าการทดสอบกลุ่มเลือดด้วยวิธีการที่ถูกต้องรับฟังเป็นยุติได้ว่าบุคคลสองคนไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต

⁶⁸ Kenneth Culp Davis. "Judicial Notice." Columbia Law Review 7 (1955) : 949

ทางจิตวิทยาทำการทดสอบความเชื่อถือของพยานบุคคลโดยเฉพาะในการถามคำถาม ซึ่งตามปกติแล้วไม่เคยใช้วิธีการทางจิตวิทยาเลยแม้ผู้ถามคำถามจะมีความชำนาญเพียงใดก็ตามและไม่มีคู่ความฝ่ายใดขอให้สืบพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลเลย ดังนั้นจึงควรจะให้มีการเรียกนักจิตวิทยาผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนํา และความคิดเห็นของตนแก่ศาลในเรื่องความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องของคำพยานและความจำของพยาน ซึ่งอาจจะกระทำโดยวิธีการตรวจสอบทางจิตวิทยาโดยนักจิตวิทยาดังกล่าวนั้น ซึ่งกระทำแก่พยานบุคคลก่อนการพิจารณาคดีของศาล ส่วนเรื่องวิธีการทดสอบจะทำอย่างไรนั้นย่อมเป็นงานของนักจิตวิทยาตามแต่จะเห็นสมควร ส่วนในคดีแพ่งนั้นได้มีการใช้ข้อมูลของนักจิตวิทยาเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อยู่ในคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ดังที่กล่าวมาแล้วตอนต้น แต่ความสำคัญในการใช้ข้อเท็จจริงในทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อยู่นี้ก็อาจมีความผิดพลาดได้เช่นกัน เพราะ

1. ศาลอาจจะไม่สามารถใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่เพื่อเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อยู่เอง
2. ศาลอาจจะรับเอาทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ที่ล้าสมัยหรือไม่ได้รับการเชื่อถือในวงการวิทยาศาสตร์มาเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อยู่เอง
3. เนื่องจากการนำข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการวินิจฉัยรายละเอียดของคดีอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในผลสรุปและการปรับใช้ในคดีอื่น ๆ ต่อไป⁶⁹

ข้อผิดพลาดดังกล่าวนี้อาจแก้ไขได้โดยการให้ศาลสามารถรับรู้ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้จากผู้มีความเชี่ยวชาญที่ศาลอาจเรียกมาเพื่อให้ความรู้แก่ศาลได้โดยตรง ซึ่งจะกล่าวในบทที่ 4 ในส่วนของปัญหาจากการใช้ข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้

⁶⁸ Kenneth Culp Davis. "Judicial Notice." Columbia Law Review 7 (1955) : 949.

⁶⁹ Charles Tilford McCormic , McCormic on Evidence. 3 ed (Minn : West Publish Co., 1984), p.927

2.6 การนำข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองมาใช้

2.6.1 ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในคดีอาญา

2.6.1.1. แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา

แนวความคิดดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาในประเทศภาคพื้นยุโรปคือ แนวความคิดที่ว่ารัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยตั้งนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการ "ดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" (public prosecution) ซึ่งการดำเนินคดีไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย หากแต่ศาลก็ตี อัยการก็ตีหรือแม้แต่ทนายจำเลยหรือแม้แต่ผู้ต้องหาต่างมีหน้าที่ในการร่วมค้นหาความจริงในคดีอาญาทั้งสิ้น ตามแนวความคิดนี้ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายรัฐจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาโดยการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งก็คือพนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนฟ้องร้อง รัฐไม่ถือว่ารัฐเป็นปรปักษ์กับประชาชน องค์กรของรัฐต่างๆต่างมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก⁷⁰ ในระหว่างการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาไม่เพียงแต่เป็นผู้ดำเนินการพิจารณาคดีโดยทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ผู้พิพากษายังเป็นผู้รับผิดชอบในการแสวงหาพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงในคดีมากกว่าที่จะปล่อยให้เป็นที่ของอัยการหรือทนายจำเลย ศาลมีหน้าที่โดยแท้จริงในการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี แม้ว่าจะไม่มีคำร้องระหว่างพิจารณาโดยคู่ความก็ตาม⁷¹ ดังนั้นจำเลยจึงสามารถเสนอพยานหลักฐานทุกอย่างเพื่อพิสูจน์ได้ว่าตนเองบริสุทธิ์ มิได้เป็นผู้กระทำความผิด และหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถรับพยานหลักฐานทุกประเภทเพื่อค้นหาความจริงอันเป็นหลักสากลซึ่งมีอยู่ในทุกระบบกฎหมาย

2.6.1.2. บทบาทของศาลในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในคดีอาญา

จากแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาจะเป็นว่าศาลจะถือว่าตนเป็นเสมือนตัวแทนของรัฐในการค้นหาความจริงเพื่อคุ้มครองสังคม ศาลจึงสามารถใช้ข้อเท็จจริงทุกชนิดเพื่อค้นหาความจริงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖ ได้บัญญัติว่า "พยานวัตถุ

⁷⁰ สุชิน ต่างงาม, "การกันผู้ร่วมกระทำผิดเป็นพยาน" (วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2529 หน้า 8

⁷¹ ประธาน วัฒนะวานิชย์, "บทเรียนจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของทวีปยุโรป", วารสารนิติศาสตร์ 144 (ส.ค.2519)

พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่ไม่ได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบความทบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน" จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายของไทยมิได้จำกัดอำนาจของศาลในการค้นหาความจริงแต่ประการใด แต่ศาลกลับมีอำนาจที่จะค้นหาความจริงได้ด้วยพยานหลักฐานทุกชนิดที่ "น่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์" ดังนั้นบทบาทของศาลจึงน่าจะลงมาเป็นผู้ค้นหาความจริงได้เสมือนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นๆ เช่น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ศาลจึงอาจใช้ความรู้ในข้อเท็จจริงที่ศาลรับรู้เองจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เชื่อถือได้ว่าถูกต้องเพื่อช่วยให้ความจริงกระจ่าง หรือแม้แต่จะใช้เป็นการช่วยให้กระบวนการพิจารณาได้ดำเนินไปโดยรวดเร็ว เพราะในคดีอาญาสิทธิ, เสรีภาพของผู้ตกเป็นจำเลยในกระบวนการพิจารณามีความสำคัญอย่างมากที่รัฐจะให้ความคุ้มครอง ดังนั้นในกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็วก็เป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างหนึ่ง เพราะกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าก็เป็นเสมือนการปฏิเสธความยุติธรรมนั่นเอง

การใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในคดีอาญานี้ ศาลอาจใช้เพื่อเป็นพยานหลักฐาน และใช้เพื่อประเมินค่าของพยานหลักฐานที่ได้รับมา⁷² ดังเช่นในคดีระหว่าง เวทเธอร์ฮอลล์ และ แฮร์ริสัน (Wetherall v. Harrison) ประเด็นของคดีคือจำเลยปฏิเสธที่จะให้ตัวอย่างเลือด โดยจำเลยมีเหตุผลทางการแพทย์ที่ดีในการปฏิเสธที่จะให้ตัวอย่างเลือด พยานทางการแพทย์ของผู้ฟ้องคดีได้ทดสอบแล้วเห็นว่าไม่เป็นความจริง ผู้พิพากษาได้อ้างประสบการณ์ทางการแพทย์ของตน โดยเห็นว่าจำเลยมีเหตุผลที่ดีในการปฏิเสธนั้น ลอร์ดวิกเกอร์ (Lord Widgery CJ) ได้อธิบายว่าในขณะที่ศาลถูกห้ามมิให้ใช้ความรู้ส่วนตัวปฏิเสธพยานหลักฐานที่ได้รับมาในศาลแต่เขาอาจใช้ความรู้ที่ประเมินพยานหลักฐานที่อ้างมานั้นได้⁷³

⁷² A.A.S.Zuckerman, The Principles of Criminal Evidence. Clarendon press (Oxford, 1989), p.72-84

⁷³ Ibid. p.74

ในส่วนของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองที่ใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นมีตัวอย่างในคดีของ บลิค (Blick) จำเลยได้เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับห้องทดลองโดยกล่าวว่าตนได้ไปชมห้องทดลอง ของรัฐ ศาลได้บอกกล่าวแก่ลูกขุนว่าในวันดังกล่าวห้องทดลองได้ปิด และศาลได้ให้ผู้ฟ้องคดีนำ พยานหลักฐานมาแสดงแก่ศาลจากตัวอย่างคดีที่แสดงให้เห็นนี้จึงเห็นได้ว่าศาลมีอำนาจที่จะลงไปถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ความจริง

นอกจากที่ศาลจะใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองในคดีอาญาเพื่อประเมินค่าของพยาน หลักฐานและใช้เป็นพยานหลักฐานแล้วศาลอาจจะใช้เพื่อค้นหาความจริงจากตัวผู้กระทำผิดเองดังเช่น

ตัวอย่าง สมมุติว่านาย A ถูกกล่าวหาว่าทำร้ายนาย B พนักงานอัยการได้พิสูจน์ ให้เห็นว่านาย B ได้กล่าวดูหมิ่นนาย A การที่นาย B ได้ดูหมิ่นนาย A นี้มีความสัมพันธ์กับการพิสูจน์ ให้เห็นถึงแรงจูงใจ (motive) เพราะว่าในคดีอาญานั้นอย่างน้อยที่สุดจะกระทำลงโดยปราศจาก แรงจูงใจไม่ได้ การอ้างอิงน้ำหนักของการดูหมิ่นอาจจะแสดงให้เห็นถึงจำนวนขั้นตอนที่เกิดขึ้น ขั้นตอนแรก คือ B ได้ดูหมิ่น A ขั้นที่สอง นาย A หลังจากถูกดูหมิ่นแล้วย่อมเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีอัน อาจก่อให้เกิดการกระทำผิด และขั้นตอนสุดท้ายแสดงให้เห็นว่า การที่นาย A เกิดความรู้สึก ไม่ดีจะก่อให้เกิดการทำความผิดมากกว่าจะไม่ทำให้เกิดหากปราศจากความรู้สึกเช่นนั้น

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในคดีอาญาศาลอาจใช้ความรู้ที่ได้รับมาโดยการสืบหา (Enquiries) โดยตัวของเขาเองหรือจากข่าวสารที่ตนจะอ้างอิงแหล่งที่มาที่เหมาะสมได้⁷⁴

2.6.2 ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองในคดีแพ่ง

2.6.2.1. แนวความคิดในการดำเนินคดีแพ่ง

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งมีรากฐานมาจากหลัก "ความตกลง" ซึ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนที่พิพาทกันโดยไม่เกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้นรัฐจะไม่เข้าไป เกี่ยวข้องในคดีมากเพราะเมื่อผู้ใดกล่าวหาผู้อื่นผู้นั้นก็ต้องพิสูจน์ ผู้ปฏิเสธหาหน้าที่ต้องพิสูจน์ไม่ (*ei qui affirmat non ei qui negat incunbit protatio*) จากการที่เอกชนพิพาทกัน เองนี้รัฐจึงต้องเข้าเกี่ยวข้องด้วยเพียงฐานะผู้ไกล่เกลี่ย และต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นผู้ซึ่งนำหนัก

⁷⁴ Richard May, Criminal Evidence (London, Sweet & Maxwell, 1986),

ความน่าเชื่อถือของการพิสูจน์ คดีแพ่งไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบสุขของประชาชนในชาติเป็นส่วนใหญ่ รัฐจึงไม่ต้องลงไปค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข นอกจากนั้นปรัชญาของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็เน้นไปที่การประนีประนอมยอมความเพราะหลักเดิมของคดีแพ่งมาจากความตกลงของกลุ่ม เมื่อตกลงกันไม่ได้จึงต้องให้มีผู้ตัดสินแต่เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงเล็กคดีต่อกันจึงกระทำได้เพราะ เป็นสิทธิของกลุ่มความนั้นเอง

2.6.2.2. บทบาทของศาลในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองในคดีแพ่ง

ในคดีแพ่งแม้แนวความคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจะมีบทบาทที่วางเฉย (passive) ก็ตามแต่ในการใช้ข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองนี้เป็นเสมือนประตู่ให้ศาลก้าวล่วงลงไปหาข้อเท็จจริงได้โดยจะเห็นได้จากบทบัญญัติในระบบของคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งเน้นความเป็นกลางของศาล ศาลจึงมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงน้อยมาก ศาลจะมีหน้าที่คล้ายกรรมการคอยพิจารณาพยานหลักฐาน ที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเข้าสนับสนุนข้อต่อสู้ของตน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดคุณลักษณะของพยานหลักฐานที่คู่ความจะนำเสนอขึ้นว่าพยานหลักฐานใดบ้างที่คู่ความจะอ้างเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนได้⁷⁵ กฎเกณฑ์นี้ก็คือ บทคัดพยาน หรือ The Exclusionary Rules เพราะปัจจัยสำคัญที่จำต้องนำมาพิจารณาในการประเมินคุณค่าและน้ำหนักของคำเบิกความของพยานก็คือ ความสามารถในการรับรู้ (perception) ความทรงจำ (memory) และลักษณะการบรรยายถ่ายทอด (narration) ของพยานนั้น⁷⁶ พยานก็ต้องแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้มีคุณสมบัติทั้งสามประการดังกล่าว โดยพยานจะต้องเบิกความภายใต้เงื่อนไข 3 ประการคือ

1. ต้องให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ
2. ต้องให้พยานมาเบิกความต่อหน้าศาล เพื่อศาลจะได้สามารถตรวจสอบกิริยาท่าทางและคุณสมบัติของพยานนั้น
3. ต้องให้โอกาสคู่ความฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสถามค้านพยานนั้นด้วย

⁷⁵ จริฎ ภักดีธนากุล, "บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย, "วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 6 (ฉ.3 2524) : 2

⁷⁶ Edmund M. Morgan. "Hearsay Dangers and the Application of The Hearsay Concept." Harvard Law Review. 52 (1948) : 177

แต่ในการใช้หลักของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองนี้ศาลสามารถนำข้อเท็จจริงบางประการที่ศาลเห็นว่าสมควรโดยทำให้หลักทั้งสามประการข้างต้นถูกยกเว้นโดยสิ้นเชิงศาลสามารถรับข้อเท็จจริงมาได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน แม้จะเป็นหลักของบทคัดพยานบอกเล่า (rule against hearsays) ที่ศักดิ์สิทธิ์ในระบบของแองโกลอเมริกาซึ่งโดยปกติแล้วจะถือว่าพยานหลักฐานนั้นไม่อาจรับเข้ามาในสำนวนความได้เลยเพราะทำให้ตัวพยานที่แท้จริง เบิกความโดยตนเองไม่ต้องสาบานตัวหรือปฏิญาณตน ไม่ต้องมาปรากฏต่อหน้าศาลและคู่ความและเป็นการตัดโอกาสถามค้านอันสำคัญยิ่งของคู่ความฝ่ายนั้นเสียด้วย แต่เนื่องจากเป็นอำนาจของศาลจึงทำให้หลักดังกล่าวสิ้นผลไปได้

นอกจากนี้แล้วในคดีแพ่งอาจมีการนำพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witness) เข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ได้มีการพัฒนาอย่างกว้างขวางพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาการแขนงใหม่ได้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อรองรับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงธรรมดา ก็มีที่วิซัยกว้างขวางขึ้นโดยพยานผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ เช่น การวิเคราะห์กลุ่มเลือดเพื่อพิสูจน์ความเป็นบิดากับบุตรหรือตรวจเลือดเพื่อหาปริมาณแอลกอฮอล์ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจลายมือชื่อ รอยพิมพ์นิ้วมือ การตรวจเขม่ากระสุนปืน ในคดีการเอาเปรียบในเชิงการค้าหรือการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับสินค้าบริการ ก็มีผลทำให้เกิดวิทยาการแขนงใหม่ที่จะหาวิธีการพิสูจน์ว่าประชาชนถูกหลอกลวงจนเข้าใจผิดหรือไม่ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้มีการยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อแสดงความเห็นได้ เร็วขึ้นไขสำคัญที่ศาลจะยอมให้พยานผู้เชี่ยวชาญเข้าสืบก็คือ ประเด็นแห่งคดีเป็นปัญหาที่คนธรรมดาไม่อาจตัดสินได้โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของวิญญูชน และความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือความรู้เฉพาะในวิชาแขนงนั้นจะ ได้จากการ เบิกความของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งศาลจะไม่ยอมรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในปัญหาที่สามารถตัดสินได้โดยความรู้ของคนธรรมดาสามัญ” สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้อเองได้ในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญจะเป็นได้ในสองสถานการณ์หลักคือ

⁷⁷ เจมส์ ชูติวส์, "พยานผู้เชี่ยวชาญในสหรัฐอเมริกา," อัยการนิเทศ 42 (ฉ.3 2523) : 46

1. ถึงแม้ข้อเท็จจริงที่นำมาอ้างอิงในศาลของคู่ความจะยังไม่ชัดเจน แต่ถ้าศาลเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะเรียกหรือค้นหาพยานหลักฐานเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้หากเป็นสิ่งที่อ้างอิงในศาล

2. หากข้อเท็จจริงหรือความเห็นนั้นจะเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เองต่อเมื่อศาลมีความสามารถโดยไม่ต้องอ้างอิงข้อสรุปจากภายนอกโดยถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในจุดที่มีการอ้างอิง และไม่สามารถโต้แย้งข้อสรุปนั้นได้⁷⁸

⁷⁸ Tristram Hodgkinson, Expert Evidence Law and Practice. (London, Sweet & Maxwell, 1990), p.23.